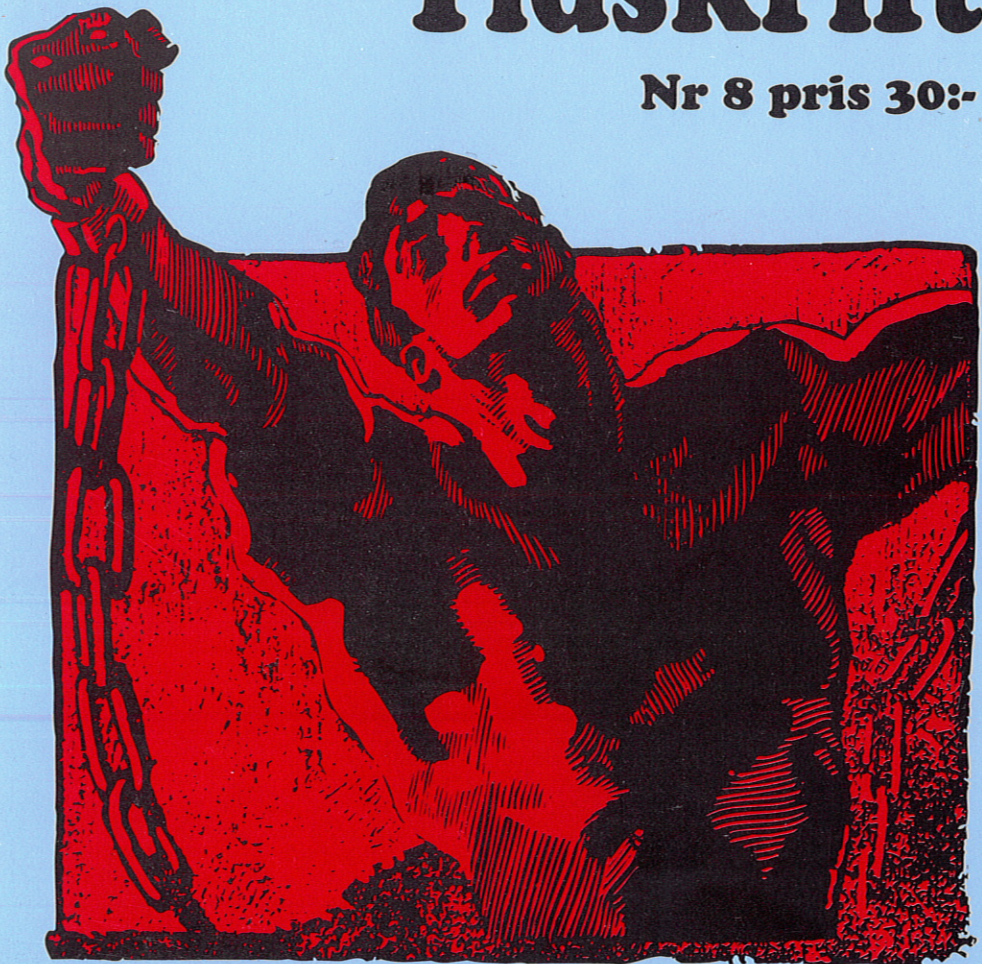

Anarkistisk Tidskrift

Nr 8 pris 30:-

- Toyotismen • Sabotage •
- IWW • Debatt • Dokument •

Anarkistisk tidskrift

Nummer 8

Redaktion: Ted Nordstrand (Layout), Magnus Hörnqvist,
Mattias Forshage, Marie Beckman,
Börje Bergfeldt, Mattias Gardell.

Adress: c/o Bokhandeln Info
Hornsgatan 151
117 34 Stockholm
Tel: 08 - 658 58 39

Prenumeration:
130:- / 4 nummer Stödprenumeration 160:-
Institutioner 200:-

Pg: 722 11 - 6

Tryck: TRYCKOP 1992

Innehåll

Inledning	4
Två artiklar om Toyotismen	7
Toyotismen	9
Kvinnors arbete och Toyotismen	19
Sabotage som industriell kamp av Ingemar Nilsson	37
SYNDIKALISM I USA: The Industrial Workers of the World av Joyce Kornbluh	46
DEBATT: Den enda vägen av Jose Lois Vivas	56
DOKUMENT: Slutplädering i rättegången mot husockupanterna av Folkungagatan 164.	67

Inledning

Många är de inom vänstern som talar om behovet av klasskamp. Man frammanar och efterlyser verksamma svar från arbetarhåll på kapitalägarnas upptrappade klasskamp. Den vänstern, som vi förhoppningsvis utgör den mest radikala och frihetliga falangen utav, kräver av arbetarna och de fackliga organisationerna (både LO och SAC) att de ska gå till motangrepp. Ingenting är mer nödvändigt. Men riskerar inte dessa ofta uttalade krav och efterlysningar att bli moraliserande? Stannar man vid att kräva arbetarkamp utan att ta notis om att *förutsättningarna* för denna faktiskt har förändrats, då löper man risk att predika rakt ut i tomma intet. För att hitta kampformer som fungerar gentemot den nuvarande kapitaloffensiven måste vi, bland annat, analysera de nya förutsättningarna för arbetarkamp som denna offensiv är på väg att skapa. De två artiklarna om *toyotismen* är ett försök att närma sig den uppgiften (se separat inledning), liksom den följande, *Sabotage*, av Ingemar Nilsson. I sin artikel hävdar Nilsson bl a att sabotaget som facklig kampmetod har spelat ut sin roll, och han resonerar kring hur arbetarkampen kan komma att se ut i framtiden.

AT har som ambition att beskriva de frihetliga rörelserna och deras skilda uttrycksformer i olika delar av världen. I detta nummer presenteras IWW - *The Industrial Workers of the World*. Trots sina globala anspråk kan IWW sägas vara en amerikansk syndikalistisk rörelse, med sektioner i USA och Kanada. De medlemmar man har i den övriga världen, bl a i Australien, kan väl snarare beskrivas som sympatisörer än medlemmar i en i landet verksam fackförening. Den svenska sektionen av IWW bestod in på åttiotalet, men utgjordes på slutet av högst en handfull betalande medlemmar. Artikeln är skriven av Joyce Kornbluh som forskar i arbetarkultur vid Ann Arbor, Michigan. Bidraget är tänkt som en introduktion till IWW och kommer att följas upp med ytterligare en artikel som närmare beskriver IWW idag. IWW's kamp idag, inte minst deras omskrivna samarbete med ekologirörelsen i samband med skogsarbetarkonflikten i norra Kalifornien,

pekar på nya problem och nya uppgifter för arbetarkampen, nämligen vikten av att införliva ett ekologiskt perspektiv. Risken finns annars att de ekologiska perspektiven ställs mot arbetarkampens kortsiktiga målsättningar, t ex rätten till arbete.

Ett omskrivet särdrag för IWW är deras ytterst uttrycksfulla och populära grafik, en motståndskulturens guldgruva från vilken vi hämtat de illustrationer som pryder detta nummer. Bilderna vi valt kommer i första hand från IWW's tidning *Industrial Worker* och är från 1910- och 1920-talet.

Det här numret av AT innehåller även ett inlägg under avdelningen *Debatt*. Jose Lois Vivas artikel *Den enda vägen* spänner över en mängd olika fält - begreppsbildningen inom modern nationalekonomi, ekonomisk politik, den faktiska ekonomiska utvecklingen, det civila samhället - vilka skulle kunna sammanföras under den mer allmänna rubriken ekonomisk debatt. En sådan har länge saknats inom den anarkistiska idédebatten i Sverige. Vi är därför glada att kunna presentera detta debattinlägg, och vi ser naturligtvis fram emot ytterligare artiklar inom ämnet ekonomi. Redan till nästa nummer hoppas vi.

Jose Lois Vivas börjar sin artikel med att slå håll på myten om historiens slut, d v s att kapitalismen slutligen har besekrat kommunismen och att den liberala demokratin skulle vara något slags historiens slutpunkt. Ingenting kan vara felaktigare; inget samhälle i historien kan uppvisa förekomsten av helt genom självreglerande marknader. Snarare är det så att statens och marknadens utveckling gått hand i hand, en utveckling där den aktiva staten tillhandahållit institutionella spelregler, bedrivit en aktiv ekonomisk politik, och så vidare. Vivas genomgång av fyra marknader - arbets-, penning-, varu- och "hemmamarknaden" - visar att ett land som Sverige varken kan sägas ha varit socialistiskt eller helt genom styrt av marknadsmässiga lagar. Båda uppfattningarna ser Vivas som myter. Att kapitalismen slutligen besekrat kommunismen, eller tom socialismen, kan visserligen sägas, men då bara om man definierar begreppen politiskt och inte ekonomiskt.

Om man ser till den faktiska ekonomiska utvecklingen kan man enligt Vivas emellertid konstatera att ekonomier med hög grad av statliga ingripanden ofta lyckats bättre än de utan ingripanden. Blandekonomier av typen Sverige och det tidigare Jugoslavien är två bra exempel. Ur ett inomkapitalistiskt perspektiv är detta förmodligen riktigt, och det är därför inte förvånande att man i dagens debatt om den offentliga sektorn allt oftare

hörståndpunkter som liknar den klassiska socialdemokratins och keynesianismen. Debatten om det civila samhället i Dagens Nyheter under hösten 1992 är väl det tydligaste exemplet, där Göran Greider och Thomas Lappalainen kritik av Timbrohögern bara tycks mynna ut i en slags avsaknad av den goda socialdemokratiska staten.

Vivas artikel kan delvis sägas mynna ut i ett pessimistiskt accepterande av den ordning som råder. Inte bara att marknadsmekanismerna ska bevaras, utan också att man kanske måste hålla med den nuvarande regeringen om att det (för det kapitalistiska samhället) endast finns en väg att vandra.

Och var finns alternativen?

Ur ett radikalt politiskt perspektiv är självklart ingendera av ståndpunkterna bra. Detta, och det faktum att den borgerliga regeringen nu är i färd med att radera de statliga (och kommunala) institutioner som tillkämpats under lång tid - daghem, fritidshem, skolor, sjukhus, ålderdomshem - manar till en genomgripande debatt om vad vi som anarkister har för syn på staten och marknaden idag. Detta till trots att allt fler inom vänstern förespråkar en form av "marknadssocialism". Frågan om de marknadsmekanismer som kännetecknar kapitalismen skall avskaffas eller bevaras är inte avgjord, även om många tycks tro det.

Sist i detta nummer har vi en ny rubrik, *Dokument*. Tanken är att fortlöpande publicera olika typer av dokument, manifest, flygblad o s v som vi tycker det finns anledning att sprida ytterligare samt att bevara i tryck. Denna gång har vi valt en deklaration från ockupanterna av Folkungagatan 164 i Stockholm i juni 1990, hållen vid rättegången i Stockholms Tingsrätt i oktober 1992.

Redaktionen

**Glöm inte att
PRENUMERERA!**

Två artiklar om Toyotismen - en inledning

Dessa båda artiklar behandlar några av de viktigaste förändringarna inom arbetslivet de senaste 20 åren. De är skrivna av en holländsk grupp, *Opstand*, som inspirerats av begreppet "militanta undersökningar". Militanta undersökningar, såsom idé och praktik, härstammar egentligen från Italien. I början av 60-talet initierade en grupp människor runt tidskriften *Quaderni Rossi* en serie konkreta arbetsplatsundersökningar i syfte att hitta fram till nya och fungerande perspektiv för arbetarkamp, anpassade till en förändrad situation. Dessa undersökningar spelade en viktig roll för utvecklingen av den sk operaistiska ansatsen, som träffade rätt i tiden. Utifrån en ingående kännedom om den italienska arbetarklassens sammansättning och kampformer kunde "operaismen" influera och driva på den autonoma - i betydelsen utanför fackföreningarna - arbetarkamp, som nådde en höjdpunkt -69 med en mängd vilda strejker, fabriksockupationer och sabotage.

Vad skiljer militanta undersökningar från andra undersökningar? Militanta undersökningar genomförs av en grupp, vars medlemmar jobbar på den arbetsplats som är föremål för undersökningen. Det handlar om ett försök att förena det egna deltagandet i kampen på en arbetsplats med analysen av densamma. Vad som framför allt ska undersökas är vilka kampformer arbetarna praktiserar, vilka behov som görs gällande i dessa kamper samt vilka skillnader som finns mellan olika arbetare och som förhindrar utvecklingen av gemensamma kampformer.

Föreställningen att arbetarkampen riktar sig mot arbetet som sådant - och därmed direkt mot kapitalägarnas utsugning - är en grundbult i konceptet "militant undersökning". Arbetarna på ett företag försöker på alla sätt undandra sig ledningens försök att få dem att arbeta mer, snabbare,

effektivare, noggrannare, ja överhuvudtaget arbeta. För att motverka detta är företagsledningen tvungen att med jämna mellanrum omorganisera produktionsprocessen och införa nya uppdelningar och kategorier av arbetare. En primär uppgift för en "militant undersökning" är att benämna och analysera dessa splittringsförsök på ett tidigt stadium, för att kunna organisera ett kollektivt motstånd mot kapitalets angrepp innan detta blivit verklighet.

Den första artikeln beskriver hur både produktionen och arbetarklassens sammansättning har förändrats. Den bakomliggande tanken är den att detta har skett som en följd av att arbetarna har lärt sig sabotera och hitta luckor i den tidigare produktions- och arbetsorganisationen. En annan viktig faktor är chansen/risken att en splittrad arbetarklass efterhand, genom den dagliga klasskampen, politiskt skulle övervinna skillnaderna som hör ihop med hur produktionen är organiserad. Därigenom skiljer sig författarnas perspektiv från ett ortodoxt marxistiskt synsätt, som istället betonar "produktivkrafternas" roll. Utifrån ett operaistiskt perspektiv är det inte den tekniska utvecklingen som bestämmer hur arbetet ska organiseras; produktionens organisering är så gott som uteslutande resultatet av kampen och styrkeförhållandet mellan klasserna.

En klar brist i artikeln är att den aldrig anlägger ett könsmaktperspektiv. Det rasistiska i den nya arbetsorganisationen nämns i förbigående medan sexismen inte ens omnämns. Författarna talar genomgående om den enskilda arbetaren och förebilden förefaller fortfarande vara en vit manlig industriarbetare och inte en offentliganställd kvinna från t ex Iran.

Nästa artikel kompletterar den bilden. Den är en konkret beskrivning av de arbetsvillkor och arbetsrelationer som möjliggjort "det japanska undret" - och om några av de kamper som utkämpats mot dess förutsättningar. Artikeln koncentrerar sig på kvinnornas situation och motdrag.

Toyotismen

Inledning

Sättet på vilket produktionen organiseras i fabriker och på kontor - och den därmed sammanhängande arbetsorganisationen - påverkas framför allt av förhållandet mellan klasserna och klasskampen. Produktionsprocessen utvecklas också med avseende på makten och kontrollen över arbetarna och de fackliga organisationerna samt på alternativa former att företräda de anställdas intressen. Det som gäller för organiseringen av produktionen gäller också formerna för arbetets inordning.

Modellerna för maktutövning och kontroll, som härrör från Taylor och Ford, är välkända. Mindre bekant är den modell som utvecklats av Japans största industriföretag, Toyota Motor Company.

"Toyotismen" är liksom taylorismen och fordismen inte uteslutande inriktad på kronor och ören. Toyotismen innehåller, i egenskap av kontroll och maktmodell, även politiska och politisk-ideologiska strategier.

Toyotismen utgör, i motsats till vad arbetssociologer predikar, inget fullständigt brott med taylorismens/fordismens tidsålder. Den "toyotistiska" kontrollmodellen bygger vidare på taylorismen/fordismen. Den representerar i själva verket en fulländning av metoderna att integrera arbetare och kanalisera arbetarkamp.

Taylorismen och toyotismen bildar ett kontinuum - en kontinuerlig utveckling av produktions- och arbetsorganisationen.

Självklart bestäms produktions- och arbetsorganisationen inte enbart av klasskampen. Även utvecklingen av produktionsmedlen betingar utformningen av dominans- och kontrollmetoder gentemot arbetare och arbetarkamp. (Varken produktionsmedlens utveckling eller de utvecklade produkterna är emellertid klassneutrala!)

Den pågående "toyotiseringen"

Vi ska ställa den tayloristiska modellen mot den "toyotistiska". Vi vill emellertid betona det faktum att det är fråga om analytiska modeller. I

verkligheten handlar det snarare om "toyotisering" - om en process i vilken principerna för produktions- och arbetsorganisationen ständigt modifieras.

Taylorismen såsom ekonomisk och (politisk-)ideologisk maktmodell har redan analyserats av åtskilliga. Vi inskränker oss till en uppräknig av taylorismens viktigaste karaktäristika. Gentemot dem ställer vi den toyotistiska modellens kännetecken.

TAYLORISMEN

hierarkiska arbetsrelationer

öppen repression

korporatism
(fackföreningar
som befäste status quo
och var avhängiga kapitalet)

långtgående arbetsdelning
(massarbetare)

kapitalkoncentration

centralisering av produktionen

stelt produktionssystem

TOYOTISMEN

hierarki kombinerad med
halvautonoma arbetslag

förtäckt repression

korporatism
(fackföreningar som är
lojala gentemot företagen)

långtgående arbetsdelning
(multifunktionell arbetare)

kapitalkoncentration

decentralisering av produktionen

flexibelt produktionssystem

Framför allt i kapitalismens nyckelsektorer, t ex bil- och elektronikindustrin, är en utveckling mot toyotismen redan igång. För att kunna analysera vilka följder som införandet av toyotistiska principer och strategier medför vad beträffar arbetsrelationerna och arbetsvillkoren, ska vi belysa några skillnader mellan de båda modellerna.

Förtäckt (för-)tryck

Trots att sociologer, ledarskapsideologer och industriledare förespråkar och utlovar en långtgående humanisering och till och med demokratisering av förhållandena på arbetsplatsen, handlar det även under toyotismen om

strängt hierarkiska relationer. Till skillnad från taylorismen osynliggörs emellertid de hierarkiska förhållandena på ett företag genom att chefers och förmäns funktioner ställs åt sidan, medan arbetarna samtidigt utsätts för en utpressning av ideologisk art.

De så kallade humaniserings- och demokratiseringsprogrammen har ett ekonomiskt och ett ideologiskt moment. Dessa moment sammanfaller i *ledarskap med medinflytande*, som finns i flera utformningar (tex arbetslag och företagscirklar).¹

Den ekonomiska fördelen med ledarskap med medinflytande är undanröjandet av den så kallade dolda fabriken (*hidden factory*). Den "dolda fabriken" betyder onödiga omkostnader för företagets ägare. Genom att den "dolda fabriken" trängs undan tilltar företagsledningens makt och kontroll över arbetarna och produktionsprocessen, samtidigt som de onödiga omkostnaderna minimeras. Onödiga omkostnader är till exempel: tomgång, oförutsedda produktionsstopp, lagerhållning av delar och färdiga produkter, sjukfrånvaro, oro på arbetsplatsen och reparation av delar, komponenter och produkter som levererats felaktiga. För bil- och elektronikindustrin, t. ex, kan den "dolda fabriken" utgöra fyrtio (!) procent av den totala omsättningen. Med andra ord: genom att förhindra slöseri bidrar medinflytandet till att höja produktiviteten.

Den ideologiska fördelen är, ur kapitalisternas synvinkel, att kapitalintresset internaliseras av arbetarna. Eller annorlunda uttryckt: arbetarnas och kapitalisternas intressen sammanfaller.

Ledarskap med medinflytande påstår sig göra slut på det löpande bandet, arbetsdelningen, hierarkin på arbetsplatsen och frånvaron av personligt ansvar och medinflytande. Begreppet *ledarskap med medinflytande* förespeglar att arbetarna erbjuds en chans att delta i företagets beslutsfattande. Förespråkarna lovar arbetarna att de till slut ska få omväxlande arbetsuppgifter och ett humant ledarskap - en företagsledning som snarare ser arbetarna som människor än som förlängningar av maskinen eller det löpande bandet.

Den verksamma beståndsdelen, giftet, i denna typ av ledarskap ligger i det faktum att arbetslagen och enskilda arbetare tvingas till interna resultatredovisningar. Ty arbetslaget och varje medlem i det pådyvlas en portion ansvar vad beträffar produktiviteten, produktionskapaciteten och övervakningen av budgeten.

Eftersom arbetslagen - och i mindre utsträckning företagscirkelarna - förhåller sig till varandra som (omväxlande) kunder och leverantörer, kan

övervakningen av produktionsprocessen och kontrollen av arbetarna ersätts av konkurrensen mellan arbetslag (och slutligen mellan enskilda arbetare).

Decentralisering av produktionen

I motsats till den tayloristiska modellen återfinns man i den toyotistiska en utveckling mot en decentralisering av produktionen. Denna aspekt måste analyseras i nära samband med arbetarnas medverkan och medinflytande inom ramen för det nya ledarskapet.

Organisationen vänds upp och ner i alla företag där ledarskap med medinflytande införs. Det vill säga, produktionsorganisationen ändras i enlighet med relationen kund-leverantör. Den ena affärsenheten, produkt- eller servicegruppen, avdelningen eller arbetsgruppen blir antingen kund eller leverantör åt den andra. Då redovisningsskyldigheten stjälpas neråt - från affärsenheterna till avdelningarna, från avdelningarna till arbetslagen och slutligen till den enskilde arbetaren - konstrueras ett slags fri marknad.

Införandet av en produktionsorganisation med intern konkurrens föregår decentraliseringen av produktionen. Genom att överallt driva igenom kund-leverantör relationer - eller, annorlunda uttryckt, genom att driva på konkurrensen mellan olika arbetslag, avdelningar osv - blir det synligt var kostnaderna uppstår. Genom att jämföra de företagsinterna priserna och lönekostnaderna med motsvarigheterna på marknaden utanför, slår företagaren två flugor i en smäll: Det organiseras, för det första, en permanent press att höja produktiviteten och sänka kostnaderna. För det andra kan det strategiska valet att utlokalisera delar av produktionsprocessen ske "välgenomtänkt".

Utflyttningen av delar av produktionen är en följd av decentraliseringen av produktionen och sätts ofta i samband med tendensen hos företag och koncerner att dra sig tillbaka till sina så kallade huvudverksamheter.

Införandet av marknadsrelationer (med konkurrens på olika nivåer i företaget) leder emellertid inte till någon plötslig utlokalisering. I praktiken är det en process, och bara mindre delar av produktionen och administrationen flyttas ut i taget, för att i så hög grad som möjligt utnyttja det tryck som uppstår. Eller annorlunda uttryckt: det är inget definitivt beslut från företagens sida att inskränka sig till sina sk huvudverksamheter; det kan ske stegvis och varje steg kan omprövas.

Utlokalisering och företagsintern konkurrens mellan arbetare, arbetsgrupper, avdelningar, produktgrupper och affärsenheter, utgör tillsammans betingelserna för ett system som reglerar sig självt. Det förekommer ingen

öppen repression, som under taylorismen, utan en mer osynlig.

Till följd av tendensen att utlokalisera produktionen har globala och multinationella koncerner knutit ett helt nätverk till sig av utomstående företag och underleverantörer. Ofta eftersträvar koncernerna lokal utflyttnings- och medarbetarskap (*co-makership*).²

Vad gäller nätverket av leverantörer gäller principen om självreglering: konkurrens och en ständig press att förbättra produktiviteten.

Relationen mellan företaget som flyttar ut produktionen, antingen till ett annat företag eller inom det egna företaget, och de nyblivna underleverantörerna bestäms också genom tillämpningen av *just-in-time* principen. Enligt *just-in-time* principen är produktion utan lagerhållning av central betydelse. Genom att lagerhållningen minimeras i utbytet mellan de avdelningar som levererar produkter och de som vidareförädlar dem, mellan det ena arbetslaget och det andra, mellan huvudfabriken och underleverantörerna, sätts den samlade interna och externa produktionsprocessen under en enorm press. Det kan beskrivas som *management by stress* (ung: ledning genom anspänning). Hela processen - dvs alla arbetare - tyngs av enorma prestationskrav.

Förtäckt (för-)tryck 2 - *kaizen* och humanisering

Under den tayloristiska regimen berövas den utbildade arbetaren, genom fördelningen av arbetsuppgifter, sitt kunskapsmonopol och därmed sin makt över produktionsprocessen. Under taylorismen avväpnas den utbildade arbetaren en gång för alla.

Under den toyotistiska regimen handlar det däremot om en kontinuerlig avväpning. Däri ligger den viktigaste skillnaden mellan taylorismen och toyotismen. Det handlar om en kontinuerlig avväpning på grund av det faktum att arbetarnas kunskap om produktionen avtappas fortlöpande. Den tayloristiska funktionsuppdelningen (såsom den kommer till uttryck i löpande band-principen och den långtgående arbetsdelningen) lever kvar under toyotismen, samtidigt som den ständigt förändras - i takt med att arbetarnas kunskap dräneras.

Industriledarna och deras underhuggare kallar detta arbetsorganisationens förmåga till självinlärning. Produktionen, och med den arbetsorganisationen, inrättas på ett sådant sätt att det ständigt sker förbättringar på alla fronter.³

Företagarna använder olika metoder att tappa arbetarna på deras kunskap. En viktig teknik är arbetslag och kvalitetscirkel.

Arbetslaget är utsatt för en ständig press att tänka ut och realisera förbättringar, då den gjorts ansvarig för den egna budgeten, tilldelats en rad andra ledningsuppgifter och dessutom står i ett konkurrensförhållande till andra arbetslag.

“Arbetskvalitet” heter smörjmedlet, som diverse industrifolk har utvecklat på det att *management by stress* ska accepteras. Arbetarna utlovas omväxlande arbetsuppgifter, mera ansvar och medinflytande. Det tillfogas gärna att arbetare är människor och har rätt till utvecklingsmöjligheter, medbestämmande och inflytande på sin arbetsmiljö. Det är inget att förundras över, då företagen tror sig kunna kanalisera ansvar, medbestämmande och inflytande så att det kommer det egna företags avkastning till godo.

Toyotism och arbetsvillkor

Toyotismen är en modell. I kapitalismens vardagliga verklighet är det fråga om “toyotisering”. Vilka följder får denna “toyotisering” på arbetsvillkoren?

För att denna fråga inte ska föra oss utanför ramen för denna artikel, ska vi inskränka oss till några huvudpunkter.

Toyotismens väsen består i att delar av arbetarklassen, framför allt inom den s k huvudverksamheten, driver på sin egen utsugning, ömsesidigt kontrollerar och korrigerar varandra, sätter press på varandra och bygger upp arbetsmoralen.

Att ansvaret för de interna debiteringarna stjälpas över på den enskilde arbetaren - via affärsenheter, produktgrupper, avdelningar och arbetslag - betyder i praktiken följande: den enskilde arbetaren bedöms inte bara med hänseende på produktionskapaciteten utan också ur andra synvinklar, såsom arbetsmoral, lojalitet till arbetslaget (produktgruppen, affärsenheten och företaget), sjukfrånvaro, beredvillighet till övertid osv.

Giftet ligger gömt i bedömningen. Det är inte företagets ledning - cheferna eller förmännen - som bedömer den enskilde arbetaren utan arbetskamraten.

I företag där den toyotistiska modellens principer har införts kan det konstateras en ökning av prestationskraven, liksom tilltagande övertid, stressymtom osv.

Men det finns väl ingenting att säga om det... Ansvaret för ökningen av olyckor till följd av de höjda prestationskraven under den toyotistiska regimen ligger på arbetarna själva - de får ju delta i företagets ledning.⁴

En annan punkt har att göra med trycket på arbetsvillkoren i de företag som är underleverantörer. Man kan tala om en fallande skala. Arbetarna på huvudfabrikerna inom de koncerner som flyttat ut delar av sin produktion är relativt privilegierade i förhållande till arbetarna i de större underleverantörerna. Dessa befinner sig i sin tur i en bättre position, vad arbetsvillkoren beträffar, än de som jobbar inom de mindre underleverantörerna. I periferin av nätverket av underleverantörer, där arbetet är okvalificerat, hårt, smutsigt och farligt, uppstår efterhand en "informell" ekonomi. Det vill säga, delar av produktionen och servicen skyfflas över till den informella sektorn, med alla försämringar som det medför av arbetsvillkor och arbetarnas rättsliga ställning.

Toyotismen och relationerna på arbetsplatsen

Det som främst är värt att framhäva är utvecklingen mot, och uppbyggnaden av, lojala företagsorganisationer som organiserar de "egna" arbetarna. Korporatismen kännetecknar relationerna på arbetsplatsen under toyotismen. Detta sker dock inte nödvändigtvis i form av speciella företagsfackföreningar eller företagsklubbar.

Det är också viktigt att lägga märke till att medlemskapet i företagets särskilda fackförening uteslutande är avsett för de relativt privilegierade.⁵ Och denna lilla grupp av relativt privilegierade arbetare domineras allt mer av prototypen till "den nye medarbetaren": manlig, ung, lojal och av inhemsk härkomst. Arbetsrelationerna är alltså att karaktärisera som rasistiska.

Till slut

Den här analysen måste förbättras och preciseras - och många saker har inte tagits upp. Men vi står inför en enorm uppgift, så mycket är klart. Det är inte bara klassolidariteten och sammanhållningen mellan arbetsskamrater som urholkas. Arbetsvillkoren och arbetsrelationerna - fr. a i periferin av nätverket av underleverantörer - utsätts också för ett våldsamt tryck. Dessutom går det inte på en gång att urskilja framkomliga vägar för arbetarkamp. Därtill är vår analys än så länge alltför begränsad och erfarenheterna av toyotiseringen och dess följder alltför fåska.

Opstand, november -91, Amsterdam

översatt av Magnus Hörnqvist

noter

1. Företagscirklar förekommer i olika utsträckning och i alla möjliga former. Det finns så k kvalitetscirklar, som kan bestå av arbetare från antingen olika avdelningar eller en och samma avdelning. Kvalitetscirklar - och företagscirklar i allmänhet - är tillfälliga grupper, som sysselsätter sig med bestämda "problem". Det finns otaliga teman för företagscirklarna. T.ex: Ska företagsmatsalen vara öppna mellan 8 och 9 på morgonen? Hur kan leveransen av komponenten X organiseras enligt *just-in-time* principen? Maskinen Y krånglar och leder till oönskade produktionsstopp, men den kan inte ersättas före 1993.

Arbetslag däremot är permanenta grupper, som bildas runt ett led i produktionsprocessen. Arbetslagen, som också kallas "celler", får ofta speciella namn. Till exempel, arbetslaget "elan" eller arbetslaget "ny clan".

Arbetslagen kallas "halvautonoma". Det vill säga, de tilldelas ett stort mått av ansvar i fråga om produktionskapacitet, produktivitet, budgetövervakning, administration, träning och skolning av nya medlemmar, kompensation av sjukdomsfrånvaro och skötsel av utrustningen. Arbetslagen är enligt kapitalisterna summan av demokrati och humant arbete. Medlemmarna i ett arbetslag är flexibla och kan utföra flera uppgifter. De förfogar också över en hel del medinflytande, då de är medansvariga för övervakningen och förbättringen av produktionsprocessen.

2. Att utflyttningen sker lokalt är av stor betydelse för en koncern på grund av den nödvändiga kontrollen över hela flätverket av underleverantörer. Kraven på en leverantör fastställs genom särskilda kvalitetsnormer, t.ex ISO - 9000. ISO - 9000 serien av certifikat till underleverantörer omfattar krav på en mängd områden, t.ex i fråga om kvalitet, kvalitetskontroller, deltagande i forskning och utveckling, leveranstakt och liknande.

För att binda underleverantörerna till sig har koncernerna övergått till *co-makership* (medarbetarskap). En *co-maker* är en underleverantör, som på papperet är oberoende av "sin" koncern, men som i praktiken - i fråga om omsättning, kapital och innovationer - är fullständigt beroende av denna. För stora koncerner har det den fördelen, att *co-maker* företagets produktionsprocess på ett smidigt sätt ansluts till den egna. På senare tid har det skett en utveckling mot en minskning av antalet underleverantörer i nätverket runt en koncern. Det äger rum en koncentration i leverantörsledet, främsta företagsammanslagningar, strategiska former av samarbete och samriskföretag.

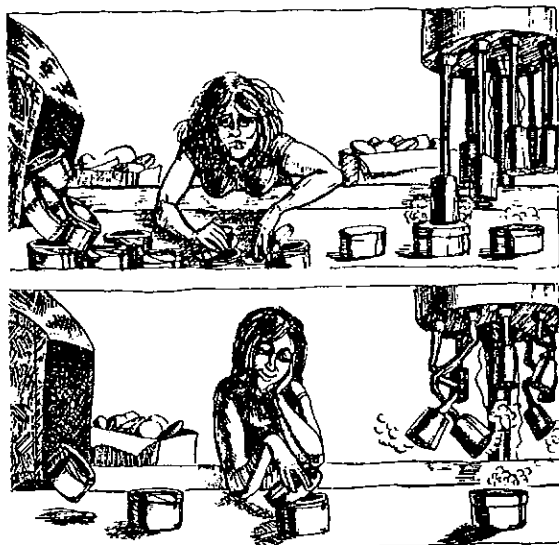
3. Den kontinuerliga förbättringen av produktionsorganisationen, produktionsprocessen och produkten kallas "*kaizen*" i Japan. Ledarskapsfilosofin betecknas *kaizen-management* av många japanska ledarskapsideologer. I denna tolkning omfattar den förutom medinflytande också decentralisering och *just-in-time* produktion/leverans.

4. Arbetsvillkoren och arbetsrelationerna är relativt gynnsamma i japanska företag

som sysslar med någon av kärnverksamheterna, jämfört med utomstående företag. Men även om det stora flertalet av arbetarna i företagen i den förstnämnda kategorin tillhör en relativt privilegierad arbetararistokrati, konfronteras de dagligen med toyotismens baksidor. "Karoshi" är en sådan baksida. Karoshi betyder bokstavligen att jobba ihjäl sig. Företagets riktiga kämpar, de s k *company-warriors*, har arbetsdagar som är absurt långa. På ett år arbetar de, jämfört med västeuropeiska arbetare, ett år extra; 3000 timmar genetemot 1600 timmar. Arbetare, i det här fallet *company-warriors*, faller döda ner, slutkörda och utmattade - vid löpande bandet, i tunnelbanan, framför teven eller i sängen. Det verkar som om *karoshi* antar epidemiska former.

5. På grund av betydelsen av kommunikation inom arbetslagen och kvalitetscirklarna tillåts inte "främmande element" att delta. Det gäller i första hand utbildade, äldre och invandrare. Dessa kan inte uppfylla de nödvändiga kraven för att management med medinflytande - och därmed företagets ekonomiska målsättningar - ska bli verklighet. En utbildad arbetare går inte att omskola till en mångsidig arbetare, som behärskar flera områden och därigenom kan sättas in där det behövs. En äldre arbetare kan av fysiska skäl inte uthärda den toyotistiska regimen. En invandrare har svårigheter att kommunicera språkligt, och hotar dessutom arbetslagets enhet, då han är svart, har en annan kulturell bakgrund osv.

SPEEDUPS CAUSE BREAKDOWNS

SUPPORT THE BREAKDOWN OF YOUR CHOICE

Leslie Fish (*Industrial Worker*, August 1975)

Kvinnors arbete och toyotismen

Japan har under lång tid berömt sig själv för att upprätthålla ett system av livslånga anställningar, anställningstrygghet och ständigt ökande inkomster. Japan har blivit lovordat för sin ekonomiska utveckling och sitt perfekta ledarskapssystem.

Denna artikel grundar sig på en resa till Japan. Artikelförfattarna besökte fabriker, intervjuade arbeterskor och fackföreningsaktiva. Artikelns betoning ligger på det systematiska utnyttjandet av kvinnlig arbetskraft under "toyotismen", som japansk arbets- och produktionsorganisering kallas.

Könsuppdelning av arbete i Japan

"Jag arbetar åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan. Tiden för mitt hushållsarbete? Den har jag aldrig räknat." Kawano-San är anställd vid Japans tobaksbolag Japan Tabac, som säljer cigarettmärket Cabin 85. Till skillnad från de flesta kvinnor i Japan har Kawano-San ett fast arbete. Hon har arbetat för samma företag de senaste 25 åren. Liksom alla arbetande kvinnor lider hon under dubbelarbetandets bördor. När hon kommer hem klockan sex på kvällen, efter en hård dags arbete i fabriken, fortsätter hon att slita tills det blir sängdags vid elvatiden. På morgonen går hon upp före klockan sex, och när hon går hemifrån har hon redan arbetat i en och en halv timme. Kawano-Sans totala arbetsbörda uppgår till femton timmar per dag.

Japan Tabac är ett företag med en lång historia av statlig kontroll. Från grundandet 1904 var företaget statsägt under flera decennier, och hade monopol på marknaden. Och trots att företaget privatiserades 1985 behåller staten fortfarande andelar i företaget.

Under en guddad tur i fabriken slås vi av den höga graden av mekanisering. Det är bara på avdelningen där kvalitetskontroll av produkten sker som arbetet är ganska arbetsintensivt. Här består merparten av arbetskraften av kvinnor. På alla andra avdelningar är automatiseringen fullständig och arbetskraften är manlig.

Ledningen för Japan Tabac beviljar oss en intervju med några kvinnliga arbetare. Det visar sig bli en underlig tillställning. Männerna från

personalavdelningen, som är närvarande, för hela tiden fram sina egna åsikter när vi ställer frågor till arbeterskorna om hälsoproblem, arbetsförhållanden osv. När vi frågar om varför kvinnliga arbetare ofta lider av muskelsmärter svarar Jiata-San, som är företagets sjuksköterska, att dessa orskas av "tunna kläder, brist på sömn samt kvinnors fysik". När vi upprepar frågan förklarar hon att smärtorna kommer av att kvinnorna oavbrutet måste upprepa samma rörelser i sitt arbete.

Atmosfären hettar till när vi tar upp könsspecifik arbetsdelning och service inom företaget. Det första Kamibetsuna-San, en av kvinnorna på ekonomikontoret, gör när hon kommer till sitt kontor är att göra iordning te. Det gör hon t o m innan hennes ordinarie arbetstid har börjat. "Tre till fyra gånger om dagen serverar jag te åt mina kollegor, och självklart är det jag som städar" säger Kamibetsuna-San. En av våra manliga guider reser sig, och kommer strax tillbaka med en kanna nybryggt te. Han säger: "Te tillrett av kvinnor smakar trots allt mycket bättre".

Japan Tabac är bara ett exempel. Vi kommer att diskutera den kvinnliga arbetskraftens roll i utvecklingen av Japan till en ekonomisk supermakt. Expansionen av japanska transnationella bolags kapitalinvesteringar har varit fenomenal under de senaste decennierna. De japanska multisarna planerar också för växande profiter från södra Asien.

Vilket är kvinnornas historiska bidrag till japans industrialisering? Hur utnyttjar japanskt kapital kvinnor i övriga Asien för att möjliggöra sin nationella offensiv? Och vilken roll anvisar det japanska systemet kvinnorna inom landets ekonomi?

Elektronikindustri - polarisering mellan kvinnor och män

Innan vi reser sig till Kyushu (en ö i södra delen av den japanska ögruppen, som ofta kallas "Silicon island") får vi höra detaljerna om sektorns internationella expansion på Denki Rorens huvudkontor, som är den nationella fackliga federationen för företagsfackföreningar inom elektronikindustrin.

Representanten från Denki Rorens forskningsavdelning åberopar omfattande statlig statistik som talar för sig själv: under perioden 1982-88 fördubblades antalet investeringar utomlands gjorda av japanska elektronikföretag, medan värdet av dessa investeringar har ökat fyra till fem gånger. Som konsekvens därav har andelen av företagets produkter som tillverkas utomlands ökat signifikant under åttiotalet. Dessutom föregicks genomförandet av den externa expansionen av en enorm intern utveckling

under det sena sextioalet. Ön Kyushu hade dessförinnan endast haft en marginell betydelse för den japanska ekonomin. Företag som Mitsubishi och National Electronics Corporation (NEC) startade sina första fabriker för tillverkning av integrerade kretsar (IC) i närheten av Kumamoto City 1967 respektive 1969. Andra företag fullföljde processen.

Kyushu utvecklades till en kopia av USAs "Silicon Valley" som sågs som ett Mecka för internationell företagsamhet. Enligt en studie från 1988 av den japanska forskaren Hujita Kuriko produceras 44% av alla integrerade kretsar på denna ö. Rapportens författare uppger att företagen föredrar att anställa kvinnor med gymnasieutbildning. I Kumamoto kommun t ex utgjorde kvinnorna 95% av hela arbetsstrykan inom elektronikindustrin under tidigt sjuttioal. Exploateringen av kvinnlig arbetskraft garanterade att företagen fick en snabb tillväxt.

Denna situation har förändrats och Fujita Kuniko beskriver den rådande utvecklingen i Kyushu i termer av "polarisering" och "marginalisering av kvinnor". Enligt henne är könsfördelningen bland fabriksanställda inte längre densamma. Fakta som hon anför visar att andelen kvinnliga arbetare har minskat till 50% 1986. Den främsta orsaken till detta är att antalet nyanställda män vida överträffar antalet nyanställda kvinnor. Sannolikt gäller detta endast de företag som har en topposition inom elektronikindustris hierarki.

Bilden Kuniko-san tecknar av situationen på Kyushu sammanfaller i stort med vad som är känt om elektronikindustrin på annat håll. Situationen på fabriker i Skottland där elektronikchips tillverkas är polariserad på liknande sätt. Inom både tillverkningen och monteringen av chips finns en skarp skiljelinje mellan tekniskt kvalificerad, yrkesutbildad manlig personal som tar hand om underhåll och reparationer, och kvinnor som utför arbetsintensiva moment och sådana som inte kräver någon yrkesutbildning.

Ett tydligt exempel på den ovan beskrivna situationen är uppdelningen av arbetet vid företaget Fujitsu Electronics nära Kagoshima. Där är 600 män och 400 kvinnor anställda. Cheferna som följer oss runt på vår tur genom fabriken är klädda i blå uniform och talar öppet om den strikta uppdelningen av kvinnors och mäns arbete. Att skära tunn plåt utförs bara av män liksom underhållet av maskinerna. I motsats till detta utförs kvalitetskontroll av elektronikchips av kvinnor i dammsäkra rum.

Insvepta i syntetiska material stirrar anonyma figurer genom mikroskop och kontrollerar att de tunna trådarna blivit rätt fästa vid de minimala plattorna. När man iakttar detta från andra sidan av en glasruta gör scenen

ett surrealistiskt intryck. Men varför är kvalitetskontroll av elektronikchips genom mikroskop en uteslutade kvinnlig uppgift? Svaret som ges är stereotyp. En av de uniformerade cheferna svarar: "Detta arbete är mycket passande för kvinnor eftersom de är vana vid stickning och broderi. Arbetet förutsätter en enorm koncentrationsförmåga och män är inte lämpliga för ett sådant monotont arbete." För Fujibus chefer är de könssegregerade arbetsförhållandena bestämda av naturen, fastslagna i grunden.

Arbetslag vid Fujitsu: Minimera produktionsmisstag

Fem kvinnor hämtas till chefens välinredda rum. Fyra av dem arbetar i det dammsäkra rummet, som vi gick förbi för några minuter sedan. Vi tillåts ställa några korta frågor under deras rast, och dessutom under de blåklädda chefernas övervakande blickar. Efter att ha ställt våra vanliga frågor om deras arbetstid - trettio timmars övertid i månaden verkar vara vanligt förekommande - försöker vi i förbifarten komma in på yrkesskador. Vilka sjukdomar och skador kan bli konsekvenserna av att arbeta med så enformiga arbetsuppgifter? "Att sitta är allra mest tröttsamt, jag önskar att jag kunde röra på mig. Eftersom jag är bunden till min stol hela tiden är mina axlar ömma" säger en av kvinnorna. Med ett leende på läpparna flikar hon in ett klagomål om den pressande arbetstakten. "Om jag vill gå på toaletten under arbetstid anses det vara ett otillåtet avbrott. Kvinnor tvingas vänta till rasten, vilket är både fysiskt och psykiskt påfrestande". Orsakar inte det ständiga stirrandet, dag ut och dag in, ögonbesvär? En av kvinnorna förnekar detta. "Jag har arbetat här i tio år utan problem. Om mikroskopet justeras ordentligt är det OK. Annars gör det ont i ögonen. På morgonen tar det en stund innan ögonen vänjer sig vid apparaten."

Vid ett internationellt seminarium där arbetsmiljön för kvinnor inom elektronikindustrin diskuterades sades det att detta att stirra genom mikroskop dag efter dag leder till synförsämringar, vanligtvis inom två år. På Fujitsufabriken verkar det vara en ständigt pågående konflikt kring denna fråga. En kvinna säger: "Alldeles nyligen har direktionen försäkrat mig att om mikroskopet bara är ordentligt inställt kan det inte skada mina ögon".

Chefen slappnar av efter det att kvinnorna har skickats iväg och samtalet kommer in på "arbetslag". Att arbetet organiseras genom små arbetslag är vanligt vid alla betydande bil- och elektronikföretag i Japan, och används för att främja produktionseffektiviteten. "1985 introducerades smågruppsstrukturen vid Fujitsu med följden att antalet defekta chips reducerades till ett absolut minimum." Systemet skapar misstro och konkurrens arbetarna

emellan, erkänner cheferna. Trots detta säger de att systemet kommer att permanentas. Det är den japanska kulturens framtid, insisterar de.¹

Silke och Textilproduktion: industrialiseringens bas

Dagens utbredda anställning av kvinnor inom elektronikindustrin i Japan har sin förhistoria. Ända sedan begynnelsen av Japans industrialisering har företagen visat sig absolut föredra kvinnlig arbetskraft. Fr o m 1868 genomgick landet en snabb process av s k modernisering genom ”Meijirestaurationen”.

Den första silkesfabriken startade 1872, och ett decennium senare det första bomullsspinneriet. Vid sekelskiftet hade Japan redan blivit en kraftfull medtävlare på världsmarknaden för textilvaror. Exporten möjliggjorde för Japan att importera maskiner som lade grunden för andra industrigrenar. Det kom att dröja mer än femtio år innan sektorer som stål och kemi kunde gå om textilindustrin som den ledande sektorn inom japansk ekonomi.

För att få arbetskraft till fabriken använde fabriksägarna sig av agenter för att rekrytera unga bondedötrrar som arbetare. Eftersom hungernöd rådde på landsbygden var det lätt för agenterna att finna familjeöverhuvuden som var villiga att för en tid offra sina döttrar. Ofta uppträdde agenterna som penningutlånare som försedde hungrande bönder med lån, vilka sedan återbetalades genom döttrarnas löner.

Fram till 1930-talet utgjorde unga kvinnor från landsbygden 80-90% av arbetskraften inom japansk industri. Arbetsförhållandena på de tidiga silkes- och bomullsspinnerierna var inte olika de urusla förhållanden som rådde i europeiska industrier under 1800-talet. Precis som här var arbetsdagen omänskligt lång. Kvinnliga arbetare inom silkesindustrin måste slava 14 timmar per dag. Den första strejken i Japan bröt ut när ett försök gjordes att utöka arbetsdagen till 14,5 timmar. Arbetstiden för kvinnor i bomullsspinnerierna var kortare, varje skift varade 11-12 timmar. Men kvinnorna tvingades ofta vara på arbetsplatsen 24 timmar i sträck. Situationen förblev oförändrad fram till 1929 när nattarbete förbjöds i lag. De kvinnliga arbetarnas behov av hälsosam arbetsmiljö ignorerades totalt av fabriksägarna. Särskilt ökad var bristen på frisk luft inne i bomullsväverierna. Ägarna ansåg att det var nödvändigt för bomullskläderns kvalitet att luften inne i fabriken var fuktig. De mörka fabriks hallarna med maskiner var fulla av ånga, vatten droppade från taket, och fönstren var hermetiskt tillslutna. Kvinnliga arbetare var tvungna att utstå sådana

förhållanden tolv timmar om dagen.

P g a bristen på vila, de långa arbetsdagarna och den ohälsosamma miljön, bör ingen förvånas över att sjukdomsfrekvensen var väldigt hög. Många kvinnliga textilarbetare, precis som deras medsystrar i Tyskland och England, dog i tbc. Enligt en statlig undersökning som utfördes kring sekelskiftet orsakades en fjärdedel av alla dödsfall i fabrikenas sovsalar av tbc. Sjukdomen medförde ofta att kvinnorna återvände, eller tvingades återvända, till sina hembyar. Och det är heller inte underligt att många kvinnor bokstavligen försökte fly från sin omänskliga existens som arbetare. En offentlig undersökning av en fabrik i närheten av Osaka, visade att hälften av de kvinnliga arbetare som anställdes år 1900 flydde från arbetsplatsen. Statistik från andra företag visar också på ett stort antal rymningar.

Kvinnorna visste att de tog en stor risk när de försökte fly. Om de fångades in blev de inte bara misshandlade, utan tvingades också att gå nakna genom fabriksområdet medan de straffades. Trots detta var det uppenbart att många såg flykten som den enda möjliga vägen till frihet från slaveri.

En historisk tillbakablick avslöjar dessutom att metoder för kontroll av arbetskraften som är praxis i japanska företag idag prövades ganska tidigt. Ta t ex gruppkonkurrensen som vi stötte på vid Fujitsu electronics. Enligt en publikation från det amerikanska Cornell University som citerar en rapport skriven av en arbetare vid en bomullsfabrik i början av detta århundrade, befrämjades vanligtvis gruppkonkurrens i de tidiga fabriken. Anspråkslösa tävlingar arrangerades, där grupper från olika distrikt ställdes upp för tävlingar mot varandra. Fabriksägarna uppmuntrade också produktionstävlan. Futtiga priser som flaggor, handdukar, kosmetika osv skänktes till vinnarna.

En annan idé som fortfarande är aktuell är den med tvångssparande. Senare kommer vi att se att denna idé för närvarande exporteras till andra asiatiska länder, där japanska företag bygger nya fabriker. Idén om tvångssparande kan spåras tillbaka till den japanska kapitalismens lärlingstid. Liksom idag brukade fabriksägarna uppträda som surrogatföräldrar. Skenbart för att hjälpa sina familjer och delvis med samtycke från byflickornas föräldrar förbands arbeterskorna att spara en bestämd summa varje månad. I verkligheten var sparsystemet först och främst menat att binda den kvinnliga arbetskraften till fabriken.

Förekomsten av sovsalar var den tredje benbrytande idén, som nutida

transnationella företag som Toyota Motor Company lånat av sina förfäder. Den illustrerar väl den faderliga "välvilja" som ägarna visar mot sina "dotterarbetare". Sovsalarna där de unga kvinnorna från byarna fördes samman var vanligtvis placerade inom eller nära fabriksområdet. De var konstruerade så att de skulle förhindra flyktförsök. Därför var många fabriker försedda med murar bakom vilka krossat glas, bambuspett och taggtråd fanns som en extra barriär. "Var och en som vågade hoppa riskerade inte bara kroppsliga skador utan blev vanligtvis fångad omedelbart, och förd tillbaka till fabriken". Hälften av sovsalarnas bakgårdar vette mot en flod eller någon annan vattenbarriär. Inuti husen fanns det övervakningspersonal som höll ett vakande öga över allt flickorna gjorde. I korthet är gruppkonkurrens, tvångssparande och inhängnade sovsalar framgångskonceptet för den japanska kapitalackumuleringen.

M-kurvan: Den officiella synen på kvinnors arbete

Låt oss nu återgå till vår berättelse om japanska kvinnors arbete idag. I officiell statistik visas kvinnors anställningstid genom livet som en M-kurva. Miljoner unga kvinnor arbetar efter genomgången gymnasieutbildning heltid ett antal år inom bankväsendet eller på kontor. När de gifter sig eller får sitt första barn försvinner de flesta av dem från arbetsmarknaden, och återvänder först sedan deras barn vuxit upp. Många kvinnor i medelåldern arbetar deltid, och de utgör den andra toppen på M:et. Antalet kvinnliga deltidsarbetare har vuxit enormt sedan sextioalet. Deras antal är numera ca åtta miljoner. Många kritiska kommentarer kan dock fällas om M-kurvan.

Först och främst ignorerar den det faktum att vid sidan om nämnda kategorier finns det en betydande och växande andel kvinnor som anställs som tillfälliga arbetare via s k arbetskraftsbyråer. Utbyggnaden av dessa arbetskraftsbyråer uppmuntras av staten. Tack vare en lag som stiftades 1985 har dessa byråer tredubblats på bara ett år, från 2000 till 7000. Lagen fråntar arbetsköparen allt ansvar för personal de rekryterat via dessa förmedlingar. Fackföreningarna har gjort en utredning om detta och den slutsats man där drar är att kvinnorna som anställs som tillfälliga arbetare inom servicesektorn (2/3 av arbetskraften där är kvinnor) berövas alla förmåner, tillägg och ersättningar. De får inte ens någon bonus trots att deras arbetstid knappast skiljer sig från den som heltidsarbetande har.

Inte heller är M-kurvan rättvisande v g det lönearbete som många japanska kvinnor fortsätter att utföra som hemarbete. Antalet hemarbetan-

de som syr, sätter ihop elektroniska komponenter eller packar för en underleverantör verkar ha ökat enormt under de senaste tjugo åren. Uppskattningen av deras antal uppgår idag till mellan en och två miljoner.² De hemmaarbetande utgör en egen åldersgrupp då dessa huvudsakligen består av kvinnor med små barn, som skulle utgöra den nedre spetsen på M-kurvan. De hemarbetandes löner är otvivelaktigt de allra lägsta bland alla kategorier av kvinnliga arbetare i Japan. Enligt en kvinnlig professor som vi pratade med i Fukuoka, Hayachi-san, är genomsnittslönen för en hemarbetande 357 yen i timmen, dvs knappt en fjärdedel av lönen för en manlig arbetare med fast anställning.

M-kurvan visar därför en ofullständig bild. Trots detta ger den oss en första indikation på den sekundära position som kvinnor tilldelas i lönearbetarhierarkin i Japan.

Japan har prisat sig själv och prisas för ett system med livslånga anställningar, arbetstrygghet och ständigt ökande inkomster. Förut nämnda fakta visar att talet om livslånga anställningar mest är propaganda: den syftar endast på en viss sorts manliga arbetare, men utesluter nästan alla anställningsformer för kvinnor. Vi upprepar: När unga kvinnor gifter sig lämnar de oftast sina kontorsarbeten, eller tvingas lämna dem. Och sedan, efter att ha uppfostrat barn i tio år eller mer, när de vill återuppta ett betalt arbete utanför hemmet, har de inget annat val än ett dåligt betalt deltidsarbete.

Deltidsarbete som politik

Några analytiska anmärkningar måste tilläggas angående den position som innehas av deltidsarbetande. Vi har redan nämnt deras stora antal, och det faktum att förekomsten av deltidsarbetande är ett ganska nytt fenomen i Japan. Ökningen av deltidsarbetet är ingen tillfällighet utan resultatet av regeringspolitik. Efter ett flertal intervjuer utförda i Japan blir det uppenbart att ökningen framförallt understöddes från tidigt sjuttioal och framåt. Vid den tiden var företagen tvungna att inse att det blev färre och färre nytexaminerade gymnasister tillgängliga för rekrytering. Kapitalisterna sökte nya källor till billig arbetskraft, och de fann en lösning på problemet genom att deltidsanställa medelålders kvinnor.

Ötökningen av antalet deltidsanställda var knappast en spontan process. Redan 1960, informerar oss ett häfte om diskriminering av japanska kvinnor, utarbetade finansdepartementet en plan i vilken anställningen av kvinnor, "som utgör hälften av nationens befolkning", förespråkades.

Planen betonade behovet av att utnyttja den kapacitet som medelålders kvinnor ”som önskar gå tillbaka till arbetet” utgör. Dessutom ansåg planens författare att kvinnorna skulle dra sig tillbaka från sina anställningar när de gifte sig eller fick barn. I klarspråk uppfann finansdepartementet M-kurvan åt företagen, med uppgift att garantera tillgången till en flexibel reserv av kvinnlig arbetskraft. Samma sak har sedan dess blivit inskriven i officiell lagstiftning, samt med tillägg och ändringar som gjorts av regeringen, i den så kallade jämlikhetslagen som trädde i kraft i april 1986. Denna nya lag var en nödvändig följd av att Japans regering skrev under FNs konvention om lika rättigheter för kvinnor och män. Konventionen innehåller bland annat klausuler om ”lika ersättning” och ”lika värdering av lika värde”. Japanska kvinnogrupper argumenterar för att 1986 års lag står i skarp kontrast mot FNs konvention. Istället för avskaffandet av ojämlikheten mellan män och kvinnor leder den till ännu mer diskriminering av kvinnor. En av deras kritiska åsikter gäller att lagen förbjuder diskriminering vid anställningsögonblicket men missar att föreskriva klausuler tillämpbara vid befordran och omplaceringar inom företaget. Därför anses lagen endast legitimera utnyttjandet av kvinnor som underbetalda deltidarebetare.

För att få en mer konkret förståelse av villkoren för kvinnliga deltidarebetare i Japan hade vi långa diskussioner med Tamura Katsuko, som har haft avlönad anställning i 15 år inom ett detaljhandelsföretag med namnet Sunny. För närvarande är hon ansvarig för utbildningen av kassörskor på företagets huvudkontor i Fukuoka. Katsuko-san själv är inte deltidarebetande. Hon har ett heltidsarbete med anständig lön, netto ca 170-180 tusen yen i månaden (ca 900 US-dollar). Trots detta är hon mycket medveten om den orättvisa ekonomiska andrahandsposition som de flesta japanska kvinnor innehar.

För att få sin make, ”som har en väldigt stereotyp uppfattning om kvinnligt och manligt”, att dela på arbetsbördan i hushållet var hon tvungen att föra en lång kamp i familjen. Med ett stolt leende berättar hon att vid ett tillfälle fick hon helt enkelt tvinga honom att diska och laga mat genom att vägra att befatta sig med någon av dessa saker. Hennes medvetandenivå har påverkats både av hennes familjebakgrund (hennes far gifte in sig i moderns familj) och av hennes medlemskap i en kvinnogrupp som heter Agora.

Tamura Katsuko förklarar att Sunny består av ca 60 stormarknader spridda över ön Kyushu. Av en chefs- och personalstyrka på 1500 personer - varav de flesta är försäljningspersonal och kassörskor - är inte mindre än 1200 deltidarebetande. Vår intervju kunde inte ge oss några exakta siffror

på företagets vinst. Katsuko-san: "Precis som andra japanska detaljhandel-företag redovisar inte Sunny några vinstsiffror. Trots att företaget naturligtvis måste rapportera till skattemyndigheterna informeras inte arbetarna. Min egen uppskattning är 50 miljarder yen för den totala årsomsättningen och ca 20% som genomsnittlig vinstmarginal."

Hur ser det ut med löner och arbetstider för deltidsarbetande kvinnor? "De deltidsarbetandes löner skiljer sig tydligt från dem som har heltid, men det finns skillnader också deltidsarbetarna emellan. T ex är lönerna för kassörskor som jobbar på morgonen lägre än kvällskassörskornas. Deltidsarbetande som säljer kött och fisk tjänar mer än dem som säljer annan mat. För en ny deltidsarbetande ligger den genomsnittliga lönen på 490-620 yen i timmen (2,5 -3 dollar). Lönenivån för en erfaren deltidsarbetare ligger något högre. Efter ett års anställning höjs lönen med 15 yen. 80% får mindre än 550 yen i timmen.

Karaktäristiskt för deltidsarbetarens villkor hos Sunny, liksom på andra företag, är inte bara att deras löner ligger relativt lågt och att endast de har timlön. De är också berövade de flesta tilläggsbetalningar som den reguljärt anställda får. Den japanska lönestrukturen är ganska komplicerad. Den består förutom grundlönen av en hel räckta tilläggsersättningar: semestertillägg, familjetillägg etc. Deltidsarbetande kvinnor får bara en bonus, vilket är futtigt. Vid Sunny stormarknad uppgår den till 2000 yen efter ett års arbete, 1200 yen efter tio år. Därtill är kvinnliga deltidsarbetare berättigade till en liten sommarbonus. Den som inte jobbat fullt ett år vid årets slut brukar få en liten present.

Arbetstiden för kvinnliga deltidsarbetare i Japan är dessutom extremt lång. Ofta arbetar de knappt en halvtimme kortare än de heltidsanställda, och arbetsveckan är vanligtvis lika lång. På Sunny varierar arbetstiden mycket mellan olika kategorier av deltidsarbetare. Katsuko-san säger: "Deltidsarbetande kvinnor jobbar på ett kontrakt som gäller ett år i taget. Varje kontrakt signeras på individuell basis, via förhandlingar mellan företagsledningen och varje enskild kvinna när hon påbörjar anställningen. De flesta kvinnor jobbar fyra timmar om dagen, men vissa jobbar upp till åtta timmar. De med längst arbetstid jobbar mellan 22 och 25 dagar i månaden, fem eller sex dagar i veckan.

Har man någonsin gjort ett försök att förhandla kollektivt om kontrakten? Vilken roll har facket, kämpar det för förbättringar? Inom fackföreningen på Sunny finns förvisso en avdelning med deltidsarbetare. Är man anställd mer än ett år blir man automatiskt medlem. Fackföreningen är

knuten till företaget och har ett nära samarbete med företagsledningen. Anledningen att kvinnliga arbetare får vara med är ett rykte som cirkulerade att Sohyo (fackföreningscentret som är knutet till japans socialistparti) skulle starta ett särskilt fack för deltidsarbetare. Sunnys ledning blev rädd och beslöt tillåta deltidsarbetare i företagsfacket.

Slutligen kommer vi till frågan om den stora omsättningen av arbetskraft. Katsuko-san berättar att de flesta deltidsarbetare vid Sunny inte stannar längre än ett eller två år. Vad är orsakerna till detta? Först säger Katsuko-san att ”de hittar bättre arbeten, eller så går de p g a mänskliga konflikter, problem med andra kvinnliga arbetare. Starka och svaga karaktärer går inte bra ihop.” Men när vi ställer fler frågor om arbetstrycket berättar hon att ”kassörskor tränas för att hantera kunder. I deras instruktioner är det reglerat i detalj hur man tilltalar kunder, lämnar över pengar, betar sig när någon passerar disken etc. Företagsledningen har t o m räknat ut antalet sekunder en kassörska ska ägna en kund, och deras arbetsscheman är upplagda enligt detta. Säkert opponerar sig många kvinnliga deltidsarbetare, och det är antagligen en orsak till att så många av dem går”. Till och med mänskliga förhållanden har blivit mekaniserade i Sunnys supermarkets.

Kvinnorna i Japan utgör en stor elastisk arbetskraftsreserv. De uppfyller i detalj de kriterier som Marx uppställde för industrireserven i *Kapitalet*. Kvinnliga deltidsarbetare kan flyttas mellan olika sektorer i ekonomin. De är, för att citera en japansk dagstidning, som ”engångsmatpinnar”, de kan avskedas när som helst. De deltidsarbetande uppfyller också det andra kriteriet; en negativ inverkan på den allmänna lönenivån. Eftersom de får så låga löner - enligt arbetsmarknadsministeriets tendentiösa kalkyler ca 70% av heltidsarbetande kvinnors - bidrar de till att hålla den allmänna lönenivån i Japan nere.

Arbetare som hemmafruar

När vi intervjuade japanska kvinnor var hushållsarbete ett av våra återkommande teman vid sidan om arbetstrycket. På frågan ”Hur många timmar om dagen utför du hushållsarbete?” fick vi alltid svaret: ”Det har jag aldrig räknat”. Uppenbarligen bortser kvinnliga arbetare från en del av sitt arbete. Det arbete de inte får betalt för erkänns inte ens av dem själva. Efter att vi utvecklat vår fråga började kvinnorna räkna. Vilken tid går en yrkesarbetande tvåbarnsmamma upp på morgonen och ordnar familjens frukost? Kanske vid fem eller halv sex. I de flesta fall ägnar hon ett par

timmar åt hushållet innan hon går till arbetet. Och när hon kommer hem, utmattad av en hel dags arbete vid det löpande bandet, har hon i allmänhet fyra-fem timmar kvar att jobba. Arbetet tar aldrig slut för kvinnor som bär dubbla bördor.

Den totala arbetsbördan för Kawano-san, som är heltidsanställd på cigarettfirman, uppgår till mer än 15 timmar om dagen. Ombe-san, deltid-arbetade på en elektronikfirma som heter Shin Shirasuna, har 6 1/2 timmars hemarbete och 6 timmars lönearbete per dag. Kvinnliga arbetare i Japan kommer lätt upp i 90 timmars arbetsvecka.³

Man kan lära sig mycket av diskussionerna om kvinnoarbete i Japan. Det är bara med hänsyn till den dubbla arbetsbördan som kvinnors bidrag till det sociala välbefindandet rätt kan bedömas. Dessutom leder den patriarkala ideologin kvinnor att bortse från värdet av sitt arbete med händerna. För det tredje lärde oss vår japanska erfarenhet att själva uträkningen av kvinnors omfattande arbetstid kan vara ett avgörande element i politiseringsprocessen. Genom att slita 80 timmar i veckan eller mer ger miljontals japanska kvinnor ett ovärderligt bidrag till de japanska multinationella företagens profiter. Ett första steg mot förändringen av systemet vore att deras arbete erkändes.

Regeringen och daghem

Den japanska regeringen har alltsedan sextioalet aktivt verkat för anställandet av medelålders kvinnor som billig arbetskraft, och dess politik under slagordet "lika möjligheter" har mottagits negativt av kvinnogrupper. Numera är försök på gång att underminera ett av de viktigaste resultaten som den japanska kvinnorörelsen uppnått. Under åttiotalet har regeringen gång på gång reducerat de sociala myndigheternas budget, vilket slagit hårt mot daghemmen.

Efter andra världskriget, framförallt under femtio- och sextioalet, växte det fram en rörelse i Japan som krävde allmänna statliga daghem. I vissa städer organiserade kvinnor med gråtande barn på ryggen aktioner framför stadshuset. På andra ställen hängde mödrar blöjor på tork i stadshuset. Man förhandlade med de mycket irriterade byråkraterna där detta var möjligt, och på de ställen där ansvariga politiker höll sig undan sittstreckade man. Kampanjen, under mottot "Daghemmen ska vara lika många som postlådorna", fick faktiskt regeringen att bidra med en andel till daghemsdriften - ca 80% av kostnaderna skulle betalas av staten.

Detta konkreta resultat var speciellt viktigt för kvinnor som arbetade

utanför hemmet. Det innebar att en del av reproduktionsbördan skulle skötas av staten istället för av kvinnorna. Speciellt för småbarnsmödrar innebar det att arbete utanför hemmet underlättades. Genom påtryckningar underifrån accepterade alltså den japanska regeringen en del av ansvaret för reproduktionen, precis som i andra industrialiserade länder.

På senare tid har denna landvinning börjat vittra sönder. Militärutgifterna ökar ständigt medan allt mindre pengar blir över till social omsorg, i synnerhet daghem. Med parollen ”den som använder betalar” har regeringen två gånger reducerat sin andel i daghemsdriften, från 80% till 50% 1986. Och även om förändringen sägs vara tillfällig finns det inga tecken på att nedgången kommer att vändas.

Extern expansion och exploateringen av kvinnor

Innan vi börjar diskutera möjligheterna till kamp återstår att kort utveckla kvinnoarbetets roll i japanska företags internationella kapitalackumulation. I sin externa expansion får japanska företag god användning för koncept som visat sig historiskt framgångsrika. Låt oss ta en titt på fallet Shin Shirasuna, ett medelstort elektronikföretag som stängde sin huvudanläggning i Nagoya för åtta år sedan, och sedan dess jagats i rätten av sina kvinnliga f d deltidarbetare.

Företagets bas i Japan hade sakta men säkert minskat under åren före stängningen. Kvinnor anställda på fabriker runt omkring Nagoya gjorde man sig av med först, och till slut blev också de vanliga arbetarna på huvudanläggningen avskedade. Under tiden hade Shin Shirasuna etablerat sig i Kaohsiungs frihandelszon på Taiwan. En första radiofabrik, med hundra kvinnliga arbetare, satte igång 1964. Enligt den japanska undersökande journalisten Tono Harui hade Shin Shirasuna i Taiwan 1980/81 växt till öns näst största företag på sitt område. Den årliga omsättningen uppgick då till 10 miljarder yen.

Vid tidpunkten för Shin Shirasunas etablering rådde storskalig arbetslöshet på den taiwanska landsbygden. Den överskjutande arbetskraftstyrkan uppgick till en miljon människor. Företaget anställde unga bykvinnor som just lämnat gymnasiet. De föstes ihop i inhägnade sovsalar, byggda av företaget eller av den taiwanska staten. Enligt en tjänsteman på försäljningsavdelningen som Harui-san intervjuat är produktionskostnaderna på Taiwans Shin Shirasuna bara 60% av de japanska, eftersom de kvinnliga arbetarna i Taiwan bara tjänar en tredjedel eller fjärdedel av sina japanska medsystrars lön. Shin Shirasuna är bara ett exempel i den långa raden

japanska företag som flyttat sina investeringar till andra asiatiska länder, ständigt på språng i jakten på högre profiler. Och oberoende av företagets storlek, vilken sektor de jobbar i och vilket land de flyttar till, så föredrar japanska företag alltid att suga ut unga kvinnor som billig arbetskraft. De tillämpar också alltid de tre koncept som historiskt prövats i Japans textilfabriker: ömsesidig konkurrens mellan små arbetslag, tvångssparande och insparning i sovsalar.

Hungerstrejk bland sydkoreanska kvinnor

Yayori Matsui är en av de få kvinnliga journalisterna på Asaki Shimbue, en dagstidning med en upplaga på en miljon, som har kontor i ett modernt palats i Tokyo. När vi väntar på henne känner vi oss vilsna i den enorma receptionen där herrar i fläckfria kostymer går ut och in i en strid ström. Yayori stormar in, drar med oss till cafeterian och överöser oss med militanta fakta över en kopp kaffe. Hon berättar om de sydkoreanska kvinnliga arbetare som just anlänt till Japan. ”Det har uppstått en konflikt kring tre japanska företag med investeringar i Sydkorea. Delegationer av koreanska kvinnliga arbetare besöker just nu Japan för att kräva rättvisa av de tre företagen, som alla beslutat dra sig tillbaka från Sydkorea.”

Det första företaget är Sumida, en elektronikfirma som tillverkar spolar. I september förra året tillkännagavs stängningen av Sumidas fabrik i Korea genom ett enkelt faxmeddelande. Den relativt starka fackföreningen vägrade acceptera detta och ett stort antal kvinnor ockuperade fabriken. Efter en månad flög en delegation på fyra flickor till Japan för att kräva förhandlingar med företagsledningen.

”Från början vägrade ledningen på Sumida att tala med dem. Men i slutet av december inledde flickorna en hungerstrejk, och tillkännagav: 'Om ni vill bära bort våra döda kroppar, så varsågod'. Företagsledningen blev rädd och gick till slut med på att träffa flickorna. Först alldeles nyligen återvände de temporärt till Korea.”

”Det andra företaget, Tanashin Denki, tillverkar delar till kassettbandspelare. Även här komplicerades saken av att företaget är ganska litet. Tanashins kvinnliga arbetare protesterar också mot fabriksnedläggning. Detta försvåras av att nedläggningen skötts snyggt juridiskt sett. 70 kvinnor ockuperade fabriken, och den 9 december skickade de sin delegation till Japan för att väcka stöd för sin sak. Den tredje delegationen består av kvinnliga arbetare på Suanì, som tillverkar skidhandskar och är beläget i frihandelzonen. De har stöd från radikala fackföreningar i Osaka och av

Burakuminrörelsen.”

Enligt solidaritetskommittén för koreanskorna i Tokyo så har både Tanashin och Suani efter tio förhandlingsrundor gått med på att be om ursäkt för stängningen av de koreanska fabrikererna utan förvarning. Tanashi accepterade också att kompensera arbetarna med sammanlagt 440 000 dollar, medan Suani lovade tio månadslöner och därtill finansiellt stöd åt fackföreningsmedlemmar tills de hittat ett nytt jobb. Båda gick också med på att skriva till den sydkoreanska regeringen och anhålla om frigivning av de fackliga ledare som arresterats under konflikten. Matsui-san drar slutsatsen: ”Om ni verkligen är intresserade av kvinnors arbete ska ni definitivt studera den koreanska arbetarrörelsen, som leds av kvinnor”.

Vilka är då utsikterna för de kvinnliga deltidssarbetarnas motstånd i Japan? För det första ska man vänta sig väldigt lite från de stora fackförbunden när det gäller att försvara de deltidssarbetandes intressen. Organisationerna riktar sig framförallt till reguljärt anställda män på framgångsrika företag. Representanter för en rad olika officiella fack som vi pratade med var helt öppenhjärtliga om det. Inte heller dolde de det faktum att facken ”harmoniskt” koordinerar sina strategier med företagen.

Situationen har dessutom förvirrats sedan Sohyo, fackföreningscentret som varit orienterat mot socialistpartiet, inlät sig i ett intimt samarbete med det andra, mer högervidna, cenret, knutet till det liberala demokratiska partiet. Denna nya paraplyorganisation, som heter Rengo, driver enligt forskare och aktivister vi intervjuat en öppet imperialistisk linje. Under den korta tid det funnits har Rengo inte lämnat några som helst tvivel att det helhjärtat stöder det japanska kapitalets externa expansion. I Indien tex har Rengo redan arrangerat ett seminarium för att göra reklam för den japanska modellen med samarbete mellan ledning och arbetare.

För det andra är den autonoma organiseringen av kvinnliga deltidssarbetare och andra kvinnor som kombinerar lönearbete med obetalt hushållsarbete ännu i sina lindor. Från början kom kvinnor också i skottgluggen i kampen mot kapitalistisk exploatering. Den första strejken utbröt 1886 i ett silkesspinneri. I protest mot utökning av arbetstiden låste kvinnor in sig i ett tempel. Den aktionen tycks ha utlöst en våg av strejker i textilfabriker över hela Japan, som ett förebud om en ny klass uppvaknande. När den organiserade arbetarrörelsen växte fram vid 1800-talets slut dominerades den helt av män. Enligt historikern Tsusuki Yuko riktade sig fackföreningarna till välutbildade manliga arbetare, och försökte utestänga kvinnor från fabriksarbete.

Den japanska fackföreningsrörelsen har haft sina blomstringsperioder. Den har visat upp ihärdiga och massiva kampformer, t ex efter andra världskriget när den amerikanska ockupationsmakten ett kort tag respekterade arbetarnas rätt att organisera sig. Efter fascismens nederlag när japanska soldater återvände från fronten försökte regeringen ersätta kvinnliga arbetare med män. Vid vissa företag gjorde kvinnorna hårt motstånd. Det förekom stora strejker, t ex inom järnvägen, mot regeringens plan på att avskeda 80 000 kvinnliga arbetare, men dessa resulterade inte i någon autonom struktur.

Mot en autonom rörelse av kvinnliga arbetare

Men även om det inte finns någon starkare tradition av oberoende organisering så kan en rörelse successivt växa fram. Exempelen på autonom organisering är små men talande. En av faktorerna som bidragit till en ökad medvetenhet om kvinnliga arbetares ojämlika position är en rad åtal som sedan 60-talet mitt väckts mot könsdiskriminering på företagen. Åtalen har t ex gällt att företag har speciella regler för avskedande av kvinnor genom att tvinga dem att gå när de gifter sig osv. Några åtal har väckts av kvinnor enskilt. Vissa domare gick emot diskriminering av kvinnor, men deras domar har inte varaktigt förändrat företagets praxis. Prejudikat skapades förvisso. Och tack vare dessa åtal med åtföljande pressbevakning fick man bred uppmärksamhet kring den ojämlika behandlingen.

Av större värde är de exempel där kvinnor agerat kollektivt och representerats av sina egna autonoma föreningar. Exempel på detta är åtalen mot ovan nämnda Shin Shirasunas avskedanden och diskriminering, samt ett nyligen väckt åtal mot en annan elektronikfirma, Sanyo Denki, av femton deltidsarbetare. Många av dessa kvinnor hade jobbat i tolv år för en underleverantör till Sanyo när de för tre år sedan plötsligt blev avskedade. Domen som föll den 26 februari 1990 slog fast att "även om de var deltidsarbetare så ägnade sig dessa kvinnor åt samma sysslor som reguljära arbetare. Därför skulle avskedandena ha verkställts genom samma förfarande som för reguljära arbetare."

Vilken organisationform erbjuder mest fördelar för kvinnliga arbetare? Ett initiativ som verkar lovande är Edogawas områdesfack. Edogawa är namnet på en del av Tokyo där många småföretag håller till, i synnerhet i metallsektorn. Det är ingen vanlig fackförening, för den försöker samla både manliga och kvinnliga arbetare från olika fabriker och verkstäder i området under samma tak. Den driver också uttryckligen de deltidsarbetan-

des intressen. Facket vänder sig enligt vår informatör Obata-san mot diskrimineringen av deltidsarbetande vad gäller löner, sociala förmåner osv. Medlemsantalet i denna och andra är fortfarande begränsat, 30 000 i hela Japan. Ändå kan områdesfacket vara en lösning på problemet att deltidsarbetare är utspridda på många småföretag. Hursomhelst måste den autonoma organiseringen av kvinnliga arbetare ges kraftfullt stöd, för de är en avgörande allierad åt kvinnliga arbetare på andra ställen i Asien som reser sig mot det japanska kapitalet.

översättning Sabina Wallner och Mattias Forshage

Noter:

1. Japansk företagsledning ses som överlägsen den västerländska vad gäller kontroll av arbetskraften och användningen av kapitalet, tack vare det speciella förhållande som råder mellan arbetare och företagsledning. I Japan är det självklart att ledningen måste decentraliseras till mindre avdelningar och arbetslag. För att använda arbetarnas fulla arbetskraft och kreativitet är varje arbetare en del av ett litet arbetslag, som är ansvarigt för en viss produktion, men också för t ex städning av arbetsplatsen, underhåll och smärre reparationer av maskinerna, arbetsscheman och ökning av den kvalitativa och kvantitativa prestationsnivån. En arbetare är inte bara en del av ett arbetslag, utan ingår också i en kvalitetscirkel där man diskuterar förbättringar i arbetsattityder, produktivitet och kvalitetsprestationer av maskiner och anställda. Den japanska ledningsstrategin för förbättring kallas "Kaizen". Det betyder att arbetsorganiseringen ser till att kvalitén på produkter och tjänster, liksom arbetarnas lojalitet, förbättras för var dag, år efter år. Förbättring i väst bygger på innovationer. Det skiljer sig från Kaizen eftersom det innebär plötsliga förbättringar medan Kaizen möjliggör ständig förbättring.

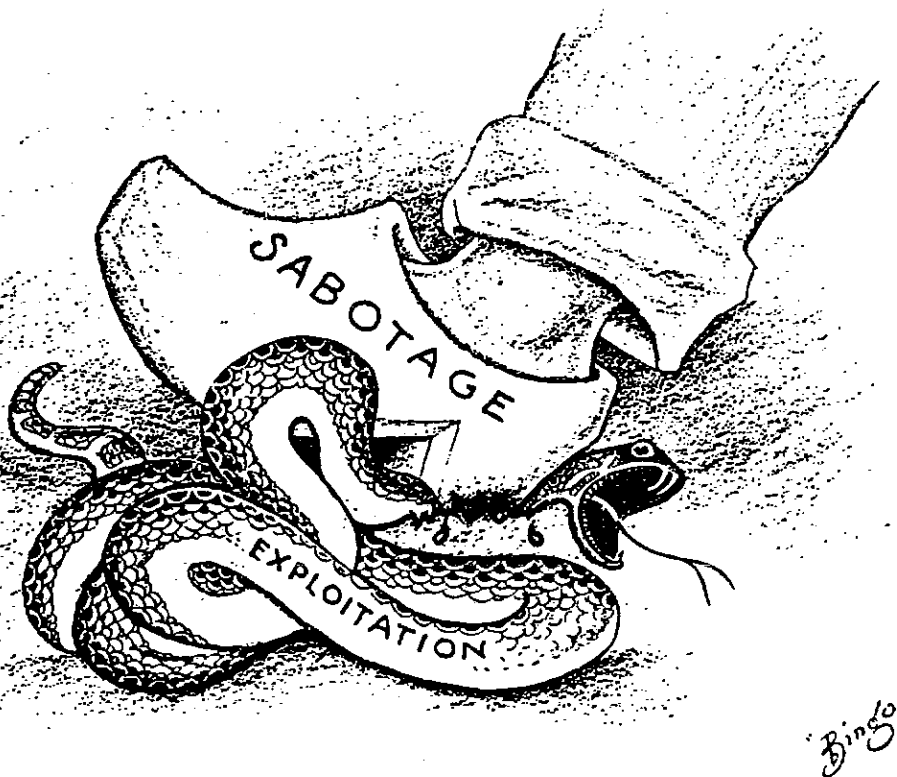
Ledning via Kaizen är möjlig på de japanska företagen tack vare lönesystemet. Lönen är beroende av arbetslagets prestation, men också av den individuella prestationen. Så skapar lönesystemet konkurrens både mellan olika arbetsgrupper och inom varje arbetsgrupp. Se Masaaki Imai: *Kaizen. The key to Japan's competitive success*. New York 1986

2. Hemarbetare står på botten av den japanska arbetspyramiden. Strategin med underleverantörer är avgörande för japanska kapitalisters kontroll av arbetskraften och kanalisering av arbetarorganisationerna. Japanska multinationella företag sätter bara ihop komponenter som tillverkas av underleverantörer. Detta ligger till grund för Japans ekonomiska struktur. Företagen överlåter delar av produktionen till en medarbetare eller underleverantör, och medarbetaren skaffar också en underleverantör. Hemarbetare är också underleverantörer i detta system, som tillverkar delar och utför tjänster åt de stora företagen.

Toyota Motor Company är ett välkänt exempel på ett storföretag med tusentals underleverantörer. Det sägs att 36 000 företag tillverkar delar eller utför tjänster åt Toyota.

3.1990 publicerade den nationella försvarskommittén för offer för Karoshi en bok med namnet *When the corporate warrior dies*. Boken är ett resultat av kommitténs efterforskningar och aktiviteter gentemot de japanska arbetstiderna. Karoshi betyder att arbeta ihjäl sig. På grund av de långa arbetstiderna blir arbetare utmattade och kollapsar på arbetsplatsen, på tunnelbanan eller hemma i sängen. Enligt kommittén är officiell statistik om arbetstider inte tillförlitlig, eftersom icke anmälda timmar inte räknas med. Enligt den statliga statistiken jobbar japanska arbetare 2170 timmar per år, 500 mer än tyska. Men då måste man tänka på att japanska arbetare är tvungna att jobba över, vilket kallas tjänsteövertid. Det finns också "Furoshiki-övertid" när man tvingas ta med sig arbete hem.

Kommitténs slutsats är att japanska arbetare jobbar betydligt mer än den officiella statistiken säger. Enligt dem finns det ungefär 10 miljoner arbetare, så kallade bolagskrigare, som presterar ungefär 3000 timmar årligen. Detta går under namnet karoshi-linjen. Kvinnliga arbetare utför enligt kommittén ungefär 2400 timmars lönearbete. Se National Defense Council for Victims of Karoshi: *When the corporate warrior dies*. Tokyo 1990.

Bingo

Sabotage som industriell kamp

av Ingemar Nilsson

Sabotage som facklig kampmetod?

I arbetarrörelsens barndom var sabotage på arbetsplatserna ett inte helt ovanligt sätt för arbetarna att komma till tals på. Men i takt med att fackföreningarna började få sitt erkännande som motpart till arbetsköparna minskade också sabotaget i betydelse som *facklig* taktik. Att det förlorade sin betydelse som facklig kampmetod innebar dock inte att sabotaget upphörde som fenomen på arbetsplatserna. Sabotaget lever kvar än idag, och kommer alltid att leva kvar, som en sista utväg för arbetarna när det inte finns något annat sätt att föra fram sina krav på.

Frågan är, kan sabotaget än en gång bli en framkomlig väg för fackföreningarna i kampen för ett anständigt liv för arbetarklassen? Utan tvekan måste man svara nej på den frågan. Under överskådlig tid har sabotaget helt spelat ut sin roll som facklig kampmetod, men som utomfacklig stridstaktik kommer sabotaget med all sannolikhet att få en renässans.

Vad är sabotage?

Ordet sabotage är behäftat med många fördomar. Samtidigt som det för en del har ett romantiskt skimmer, väcker det starka olustkänslor hos andra. Många förknippar ordet med våldsamma explosioner och lemlästade människor eller med ren vandalism - sönderslagna maskiner och nerbrända fabriker. Andra ser sabotage som en gyllene väg till paradiset för arbetarklassen.

Men sabotage handlar inte om våld och en sabotageaktion i sig behöver inte ens vara framåtsyftande. Sabotage är snarast att se som de tystades enda möjlighet att göra sin stämma hörd. En sista desperat utväg att få en förändring till stånd, alternativt att förhindra att en dålig förändring kommer till stånd.

Själva ordet sabotage kommer från det franska ordet för träsko. Det finns ett par olika historier om hur namnet på kampmetoden har kommit till. En är att man vid en hamnkonflikt i Frankrike någon gång i början av 1800-talet tog in lantarbetare som strejkbrytare. Dessa var klädda i träskor, stora grova kolosser som var gjorda helt i trä. Att springa upp och ner på smala landgångar med tunga säckar för att lasta båtarna och att ha dessa hala skovidunder på sig var nästan omöjligt. De ovana lantarbetarna halkade och föll och kunde inte alls hålla den takt som stuveriarbetarna tidigare hade hållit. För att få behålla sina arbeten tvingades stuvarna ändå att till slut avbryta sin strejk och att acceptera den lönesänkning striden handlade om. Men då de av nöd tvingades att utföra arbetet till samma pris som de strejkbrytande lantarbetarna hade gjort, utförde de arbetet också på samma sätt, man halkade och föll och tappade delar av lasten i vattnet. Man arbetade som om man gick i träskor. Nåväl, historien slutade med att man fick den lön man tidigare hade strejkat för.

En annan historia är att man på en textilfabrik, någonstans i Frankrike i början på 1800-talet, ständigt ökade takten på spinnmaskinerna. Arbeterskorna på spinneriet kände att de för var dag fick allt svårare att hinna med och att de för var dag som gick blev allt mer utkörda. De försökte på olika sätt få företagsledningen att sänka tempot men inga böner hjälpte. Till slut kastade någon av arbeterskorna in en träsko i maskineriet på spinnmaskinen för att få ner det högt uppskruvade tempot. Maskinen klappade ihop med dyrbara reparationer och långt stillastående som följd. Även den här historien slutar lyckligt, fabriksägaren insåg att det kan vara dyrt att driva utsugningen av människor för långt, och sänkte därför tempot vid spinnmaskinen till det normala igen.

Vilken av dessa historier som är mest sann (om nu någon av dem är det) är oväsentligt. Det är båda historierna *tillsammans* som är intressant. Det är då man ser lite av den spännvidd som finns i begreppet sabotage.

Den ena pekar på hur man med ett kollektivt agerande, genom att utföra ett dåligt arbete, bryter sönder arbetets organisering. Den andra visar hur man med ett individuellt agerande direkt slår mot en skadlig arbetsprocess. Men båda historierna har i sina olikheter några grundläggande likheter. Åtgärderna slår direkt mot arbetsköparen. Agerandet i sig pekar direkt på vad man vill förändra. En obruten solidaritet mellan arbetarna är avgörande för att sabotaget ska få avsedd effekt. Den sista historien handlade visserligen om ett individuellt agerande, men dess lyckliga slut förutsätter att

ingen talar om vem som kastade träskon och att det ständigt finns ett latent hot om att en ny träsko kan komma att hamna i maskineriet, när som helst och var som helst ifrån.

Det går inte att med ett eller ett par ord definiera begreppet sabotage. Det innefattar nästan alla former av motstånd, allt från trädskrameri och maskningsaktioner till ren förstörelse av maskiner och material. Dessutom är gränsdragningen mellan sabotage och andra kampformer som Ca-canny, obstruktion o s v svår att dra. I många fall handlar det om samma sak men att man använder olika namn på aktionen. Jag har därför valt att samla alla former av kamp, där man agerar direkt och genom att förstöra material eller medvetet bryta sönder arbetets organisering, under begreppet sabotage. En risk med detta förfarande är att själva begreppet ”sabotage som industriell kamp” kan få så vida ramar att det förlorar sin innebörd. Kanske skulle det till och med vara bra om det fanns ett annat ord som kunde användas. Som det är idag används begreppet sabotage om all medveten förstörelse. Medan sabotaget som kampmetod egentligen inte är destruktiv utan tvärt om väldigt konstruktiv.

Sabotagets etik

Förutom att sabotaget ska slå direkt mot arbetsköparen, att det ska ha den klara kopplingen mellan mål och medel samt kravet på solidaritet, finns det ytterligare ett viktigt krav och det är att sabotaget aldrig under några som helst omständigheter får riskera att skada någon fysiskt. Skulle något sådant ske kommer sabotaget att vända sig mot dem som har utnyttjat metoden. Det eventuella stöd de tidigare haft kommer att snabbt slå över i ett direkt ogillande, kanske till och med i hat och utfrysning.

I och med att sabotage betraktas som en kriminell handling och därför måste utföras i smyg kan det uppstå svårigheter för de agerande att förklara målet med sin aktion. För även om sabotage oftast är ett mycket effektivt vapen så är det också ett tveeggat sådant. Då de agerande inte öppet kan gå ut och förklara sig riskerar de alltid att drabbas av lögnkampanjer, både från arbetsköparna och från den avtalsslutande fackföreningen. Eller ännu värre, att arbetsköparna utför ett sabotage så att någon skadas och sedan kastar de skulden på de arbetare som använder sig av sabotage som kampmetod.

Eftersom sabotage är olagligt riskerar den som avslöjas att få både avsked och dryga skadestånd. Det ställer alltså höga krav på utövarna.

Genom att sabotaget direkt slår mot arbetsköparnas egendom och plånbok är det självfallet också en kriminell handling. De som utför sabotage riskerar därmed alltid att avskedas och att få betala skadestånd för den skada som eventuellt har uppstått vid aktionen. Detta gäller även vid aktioner där man bara till punkt och pricka har följt givna instruktioner.

Dom i arbetsdomstolen 1980/10

Där hade en väktare fått sparken för att han kollade låsen för noga och därmed inte hann runt på sin runda. Han ville med sin aktion visa att det inte gick att utföra det ålagda arbetet på den tid som var avsatt. Arbetsdomstolen menade att väktaren av sin arbetsledare hade blivit instruerad om hur arbetet skulle utföras, och om det därigenom inte blev ordentligt gjort så var det arbetsledningens sak. Som anställd hade väktaren bara att göra vad han blev ålagd och eftersom han inte gjorde det hade han bara att packa ihop sina pinaler och gå.

Det är möjligt att domen hade blivit en annan om det hade varit flera väktare som gemensamt hade gjort en liknande aktion. Det troliga då hade varit att de fått 200:- i böter för olovlig konflikt.

För att kunna genomföra en lyckad sabotageaktion krävs det således både att man kan själva arbetsprocessen och att man är helt klar över vad man har för mål med aktionen. Det ska kunna framgå vad man vill utan att någon behöver yttra ett ord. Ett ytterligare plus i kanten får aktionen om den dessutom är gjord med humor, om den får arbetsköparen att framstå som löjlig om han /hon inte går med på de framlagda kraven.

Sabotaget kan gälla ett krav på en förbättring av arbetsmiljön, det kan handla om arbetets organisering likväl som det kan gälla försämrade löne- och anställningsvillkor. Metoden måste därför alltid anpassas till det mål man har. Dålig arbetsmiljö förbättras inte av att man fuskar med produktionen för att få ett högre ackord.

Syftet med sabotage är aldrig förstörelsen i sig, man måste därför akta sig för att förstöra det som är positivt. Det handlar om att lyfta fram det positiva och att slå mot det negativa. Dessutom handlar det om att låta arbetsköparna stå för hela kalaset.

Några exempel

Svetsavdelningen på AMU i Kristinehamn 1979

Här fanns det ett fläktsystem med svetsröksutsugar som var helt värdelösa. För att få ut röken från svetsstället var den som svetsade tvungen att först själv suga i sig röken och sedan blåsa in den i utsugen. Och inte ens då orkade röksugen med. Vi som gick på svetsutbildningen under den här tiden försökte via påpekanden till lärarna, till rektorn och via elevrådet få fläktarna utbytta. Men vi fick hela tiden höra att det inte fanns pengar, och att systemet visst fungerade godtagbart.

Så en dag fick vi reda på att det skulle komma en delegation från AMS och SÖ på besök till AMU-centret. Besöket skulle också innefatta en rundvandring i skolans samtliga lokaler. Före rundvandringen blev alla lärare kallade till en information och lunch med AMS/SÖ-gubbarna.

Ett sådant tillfälle kunde vi inte låta oss gå ur händerna. En kille fick ställa sig på vakt för att invänta delegationen. Vi andra stängde av fläktarna och utsugen, sen tog vi de grövsta högutbyteselektroderna som fanns på skolan och satte oss att bränna pinne för pinne. Till slut låg röken så tät att man knappt såg handen framför sig. Vi hann precis slå på fläktarna igen innan besökarna från AMS/SÖ kom. De vågade sig aldrig in i röken, de vände i dörren. En halvtimme senare kom det order om att vi skulle börja riva ner utsugen. Ett nytt system var redan beställt. Två dagar senare var det färdiginstallerat.

Det är inte ofta det går att hitta så klara och tydliga kopplingar mellan mål och medel som det var vid det här tillfället. Desutom är det så att ju mer avancerade krav man har desto mer måste man fundera över medlen. För det mesta är det de enklaste lösningarna som är de effektivaste.

Fundo Aluminium i Kristinehamn

Tempojobb är utarmande. Ackordslön gör inte saken bättre. Jag arbetade som borrar vid ett fyrspindelverk där jag borrar och gängade detaljer av aluminium. Oftast var det stora serier och låga ackord. Upp med en detalj. Borra tio hål. Tjoff, tjoff, tjoff... Försänka hålen. Tjoff, tjoff, tjoff... Gänga dem. Tjoof, tjoof, tjoof... I med detaljen i en låda och upp med en annan detalj ur en annan låda. Borra tio hål...

Händerna blev som svampar i kylvätskan. Dessutom fick man slita som en däre för att få ihop en lön som täckte mat och hyra. Jag hatade jobbet. Och vid maskinen bredvid mig stod en kille som inte var fyllda 18 år, därför fick han inte full lön. Han fick bara 80% av ackordet. Jag tyckte det var för jävligt. Han arbetade mer än vad jag gjorde men fick sämre betalt. Det hjälpte inte att vi klagade hos bāsen över orättvisan.

Den enda ljuspunkten på Fundo var att man fick samma pris på detaljer som kom från kontrollen för att justeras, som man fick på detaljen när den var obearbetad. det vill säga om ackordet var räknat på att jag skule borra och gänga tio hål och jag glömde ett hål så fick jag ändå betalt för tio. Sedan kom detaljen tillbaka och jag fick borra det hål som fattades men fick betalt som om jag borrar tio nya hål. På så sätt fick man betalt två gånger för samma jobb. På så vis jämnade vi ut löneskillnaderna när vi fick samma jobb. Jag plockade detaljer ur hans låda och borrade en del åt honom, sen körde jag mina egna detaljer men hoppade över ett hål här och ett där. På så sätt körde jag ihop mitt eget ackord också. Och som lök på laxen kom de fuskade detaljerna tillbaka och jag fick betalt för tio hål men behövde bara borra ett.

Ackordslön i sig är vansinne. Det får arbetare att sköta sin egen utsugning. Jag bestämde mig för att ska jag sugas ut så ska jag i alla fall ha lite roligt under tiden. Jag började att konsekvent vända på ackorden. På de jobb där man tidigare hade fått slita häcken av sig för att få ihop ett ackord på 35:- i timmen, där fuskade jag så mycket att jag utan större ansträngning kom upp i närmare hundra kronor i timmen. På de jobb där det var bra ackord och man i normal arbetstakt kunde komma upp i 50:- i timmen bar jag mig så bakvänt åt att jag aldrig fick mer än 5:- i timmen på ackordet, resten fick täckas upp med grundlön. Tidsstudieman kom för att räkna om ackordet och då vände jag på steken igen och en ny tidsstudie fick göras. Till slut tröttnade jag en dag och gick hem för att inte komma tillbaka något mer.

De här exemplen får räcka. Bestående förändringar på arbetsplatsen kom egentligen bara till stånd på AMU. Men hos mig själv och hos mina arbetskamrater finns minnet kvar hur det var när vi själva satte spelreglerna, hur det var när vi för ett kort ögonblick reste oss och levde som människor, innan vi tvingades på knä igen. Detta att tillsammans med sina arbetskamrater skapa sig ett eget rum där vi själva bestämmer hur och när arbetet ska utföras, är en mycket viktig aspekt som inte får glömmas bort när man talar om begreppet sabotage.

Sabotage som facklig kampmetod

Innan fackföreningarna hade den ekonomi och den juridiska status de har idag var det ganska vanligt med fackliga sabotageaktioner. Främst inom den syndikalistiska rörelsen - den var för övrigt den enda fackliga organisation som hade sabotaget inskrivet som taktik i sitt handlingsprogram.

Att man kunde ha sabotage som facklig strategi har sin förklaring i att fackföreningarna inte accepterades av arbetsköparna. De hade inte heller någon som helst juridisk status och kunde därmed inte heller ställas till ansvar. Eftersom varken staten eller kapitalet tog någon som helst hänsyn till den fackliga rörelsen hade den inget att förlora. Dessutom saknade fackföreningarna pengar. Vid strider gällde det att välja det snabbaste och effektivaste vapnet och det var oftast sabotage.

Att låta arbetsköparna stå för kostnaderna för kampen var ett annat skäl till att sabotage användes så flitigt vid arbetarrörelsens genombrottsår. Vid en strejk förlorade arbetarna sin lön, och dessutom förlorade de en stor del av kontrollen över vad som hände på den egna arbetsplatsen under strejken. Vid sabotageaktioner var arbetarna kvar på arbetsplatsen och fick sin lön samtidigt som man kunde se till att det inte kom strejkbrytare och tog jobben.

Det här är naturligtvis också en bidragande orsak till att arbetsköparna skyr sabotaget som pesten - inte nog med att arbetarna genom sin aktion förorsakar företaget kostnader, de får dessutom lön för att göra det.

Men huvudskälet till att arbetsköparna fruktar sabotage är att det inte går att kontrollera det. För att få slut på en sabotageaktion krävs det att alla inblandade accepterar den uppgörelse som måste komma till stånd. Det går inte att göra upp med någon ombudsman eller klubbordförande, ovanför huvudena på de inblandade. Självfallet går det att avskeda ett antal av de som misstänks ligga bakom aktionerna men det ger ingen garanti för att saken inte istället kan förvärras.

Genom att acceptera fackföreningarna som motpart och att ge dem en juridisk status, kunde arbetsköparna, i utbyte mot ett avtal, ålägga fackföreningarna att hålla uppsikt över sina egna medlemmar så att de inte störde produktionen.

Under en mycket lång period ställde sig staten helt vid sidan om vid dessa uppgörelser. Det medförde att nästan alla rättigheter för arbetarna blev avtalsbundna liksom de flesta regler om hur mötet mellan arbetsköpare och

arbetare skulle gå till. Detta innebar att rättigheterna för arbetarna fanns kvar bara så länge som deras fackföreningar godtogs av arbetsköparna.

De fackföreningar som inte godtog dessa spelregler hamnade helt vid sidan om och deras medlemmar fick mycket små möjligheter att hävda sina intressen.

Även om staten under senare tid i allt större utsträckning har gått in och stiftat lagar på detta område så är dessa lagar till stora delar bara ramlagar, inom vilka man låter arbetsköparna och fackföreningarna gemensamt sköta detaljregleringen. I ett flertal av lagarna förutsätts det till och med att kollektivavtal finns för att lagen ska träda i kraft. Förtroendemannalagen, stora delar av MBL, är exempel på detta.

Idag räcker det inte bara med att en fackförening är accepterad som part på arbetsmarknaden. Det krävs dessutom att fackföreningen har en hyfsad ekonomi om den ska ha möjlighet att tillvarata medlemmarnas intressen.

Skulle en fackförening stödja sabotageaktioner nu för tiden riskerar den inte bara skyhöga skadeståndsbelopp och ekonomisk ruin. Den skulle också riskera en social kollaps.

Den skulle bli helt isolerad på arbetsmarknaden och dess möjligheter att kunna tillvarata sina medlemmars intressen skulle snart vara lika med noll. Fackföreningens övriga medlemmar skulle knappast ha möjlighet att få nya arbeten om de inte bytte organisation.

Framtidens arbetarkamp

Just nu pågår en offensiv från staten och arbetsköparna som har till syfte att försvaga fackföreningarnas ställning på arbetsmarknaden. Dess medlemsnumerär kommer troligen att minska betydligt, dels genom strukturomvandlingarna, det blir helt enkelt färre arbetstillfällen och därmed färre arbetare att organisera, dels genom att avgifterna till A-kassorna blir så höga att allt fler väljer att enbart tillhöra A-kassan. Genom de förändringar som är på gång inom arbetsmarknadslagstiftningen, kommer de oorganiserades ställning att sträckas så det omedelbara behovet av en facklig organisation minskar.

De reformistiska fackförbunden tvingas av ekonomiska skäl att slås ihop till storförbund. På grund av den organisationsstruktur dessa har kommer klyftan mellan vanliga medlemmar och de beslutande inom förbunden att öka ännu mer, vilket i sig kommer att frammana ytterligare avhopp.

För att behålla en stark kärna av yrkesarbetare kommer ett intimare samarbete att ske mellan LO-förbunden och tjänstemanna- och akademike-

organisationerna. De rikstäckande kollektivavtalen kommer att succesivt försvinna till förmån för företagsavtal. Där lönerna sätts dels efter företagets vinster och dels efter varje enskild arbetares yrkeskunnande, färdigheter och lojalitet med företaget. Men det kommer alltid att finnas behov av tempoarbetare, städpersonal och annan "okvalificerad arbetskraft". Dessa riskerar i stor utsträckning att bli lämnade åt sitt öde av reformistfacken.

Medan LO lägger ner större delen av sin energi på att anpassa sig till kapitalets krav, kommer dessa sidsteppade arbetare att själva få föra sin kamp. De har då att endera söka sig till syndikalisterna och via de Lokala Samorganisationerna inom SAC driva sina krav på facklig väg, med legala strejker och blockader eller också kommer de att tvingas att ta till utomfackliga metoder. Och då taket för böter vid olovliga strejker redan har tagits bort, återstår det bara en möjlighet för dessa oorganiserade/överkörda LO-medlemmar. Den möjligheten heter *Sabotage*.

SYNDIKALISM I USA: The Industrial Workers of the World

av Joyce Kornbluh.

Över 200 socialister och fackföreningsaktivister sammanstrålade i Chicago 1905 för att bilda IWW (the Industrial Workers of the World), en fackförening grundad utifrån en förening av principerna från två traditioner: marxismens teser om klassmotsättningar och den inhemska amerikanska filosofin kallad "industrial unionism" (som i Sverige främst motsvaras av alla arbetares samorganisering i SAC- Syndikalisterna, ö.a.). IWW - i folkmun the Wobblies - sökte organisera utbildade och exploaterade invandrare, icke-vita, kvinnor och säsongarbetare, vilka alla var utestängda från de skrån av yrkesutbildade arbetare som organiserades av AFL (American Federation of Labor).

IWW ville skapa "en stor fackförening" (One Big Union), genom vilken arbetarna skulle överta produktions- och distributionsmedlen. Denna samhällsomvandling skulle vara resultatet av en partipolitiskt obunden revolutionär process med direkta aktioner på arbetsplatserna som skulle föra ett effektivt krig mot kapitalets konstellationer. IWW motsatte sig det konservativa försvaret av exklusiva yrkesintressen och AFLs skrå-struktur. The Wobblies hävdade att AFLs verksamhet ofta skedde på de utbildade och halvqualificerade arbetarnas bekostnad. Bland delegaterna på detta första konvent återfanns Bill Haywood, då sekreterare i gruvarbetarfacket the Western Federation of Miners (WFM); Eugene V. Debs, ledare för det amerikanska socialistpartiet (SP); Mother Jones, legendarisk kämpa för barns och gruvarbetares rättigheter; Daniel DeLeon, ledare för det socialistiska arbetarpartiet (SLP); A. M. Simons, redaktör för International

Socialist Review; Charles O. Sherman, sekreterare i metallarbetarfacket the United Metal Workers; William E. Trautman, redaktör för bryggerifackets tyskspråkiga tidning; Fader Thomas J. Hagerty, redaktör för the American Labor Union's tidning Voice of Labor; och Lucy Parsons, änka till en av Haymarket-martyrerna. De motsättningar som uppstod vid detta första konvent i frågor rörande politisk handling och administrativ struktur löstes inte förrän 1908. Under tiden hade sekteristiska intriger och organisatoriska spänningar lett till att flera grupper och individer hoppat av.

Bland dessa återfanns SLP, som bildade vad de kallade "det riktiga IWW" i Detroit (1905) och WFM som 1911 gick samman med AFL. De som stannade i IWW koncentrerade sig nu på att "bygga ett nytt samhälle inom den gamla samhällskroppen" genom industriella facks om skulle utgöra grunden för det nya "arbetarnas samväldie". Den inledning som 1908 lades till IWWs stadgar fångar IWWs anda och struktur i ett kortfattat men dramatiskt språk. IWWs perspektiv skulle inte komma att väsentligen förändras därefter. I det antagna företalet hävdas:

Arbetarklassen och den arbetsköpande klassen har ingenting gemensamt. Det kan aldrig bli någon fred så länge som hunger och otillfred-ställda behov återfinns hos miljoner arbetande människor och det fåtal som utgör kapitalistklassen lagt beslag på allt detta livets goda. Mellan dessa två klasser måste en strid pågå fram till dess att världens arbetare organiserar sig som en klass, tar över makten på jorden, erövrar produktionsmedlen och avskaffar löneslaveriet. Vi anser att koncentrationen av företagen i allt färre händer gör yrkesfackföreningarna oförmögna att bemöta den ständigt växande makten hos kapitalistklassen. Yrkesfackförbunden bidrar till att skapa en situation där en grupp av arbetare ställs mot en annan inom en och samma industri. Därigenom bidrar de till varandras förluster i kampen om bättre löner. Därutöver hjälper dessa yrkesförbund kapitalisterna att vilseleda arbetarna genom att sprida föreställningen att arbetarklassen har gemensamma intressen med sina arbetsköpare. För att förändra dessa förhållanden och upprätthålla arbetarklassens intressen måste en organisering ske efter sådana linjer att alla arbetare i en enskild industri, eller i samtliga industrier om så krävs, lägger ner arbetet närhelst en strejk eller en lockout utbryter inom någon avdelning, så att ett angrepp på någon blir ett angrepp på alla (making an injury to one an injury to all). Istället för det konservativa mottot, "en hederlig dagslön för ett hederligt dagsverke", måste vi framhålla den revolutionära parollen, "Avskaffa löneslaveriet!"

Arbetarklassens historiska uppgift är att krossa kapitalismen. Producenternas armé måste organiseras inte endast för den dagliga kampen mot kapitalisterna utan också för att överta produktionen när kapitalismen besegrats. Genom att organisera industriellt skapar vi det nya samhällets struktur inom den gamla samhällskroppen.

IWW blev snart känd för dess revolutionära taktik med direkt aktion, dess dynamiska ledare och dess inspirerande sånger och grafik. IWWs medlemsregister upptog amerikaner av alla yrkeskategorier, utbildningsnivåer, raser och nationella härkomster. Invandrare med fackföreningskort i sina hemländer kunde bli medlemmar direkt. Inträdes- och månadsavgifter var så låga att de inte skulle utgöra hinder för låglönearbetare. Då avtal ansågs inkräkta på arbetarens ovillkorliga strejkrätt tecknade IWW aldrig några avtal, en kontroversiell inställning som inte övergavs förrän på 1930-talet. Strejker snarare än avtal utgjorde bränslet till IWWs militans, eftersom strejker skapade de erfarenheter och de perspektiv som var nödvändiga för den slutgiltiga generalstrejk som the Wobblies ansåg skulle kullkasta det kapitalistiska systemet. Militarismen fördömdes och medlemskap kunde nekas den som tog värvning i en stats militär eller blev polis. Arbetarnas Dag (Labor Day) firades den 1 Maj istället för att som de mer konservativa facken fira dagen under den första veckan i september. Mellan 1905 och 1914 stegrade de ekonomiska förhållandena arbetarnas missnöje genom stigande priser, fasta eller minskande löner, enserie depressioner och vidspridd arbetslöshet. IWW blev ett militant uttryck för ett klass-krig i USA. De ledde eller deltog i 150 strejker före det första världskriget. Bland de mer betydelsefulla var gruvarbetarstrejken i Goldfield, Nevada (1906-7), textilarbetarstrejken i Lawrence, Massachusetts (1912), skogsarbetarstrejkerna i Louisiana och Arkansas (1912-13), silkesarbetarstrejken i Paterson, New Jersey (1913) och järnarbetarstrejken på Mesabi Range (1916). Starka IWW-avdelningar fanns inom skogsnäring, byggnadsindustri, jordbruk, hamn och varv samt sjöfart. Organisationen var också tillfälligt framgångsrik i mängder av textilstäder i östra USA, i Colorados kolgruvor, i Arizonas och Montanas koppargruvor och på Oklahomas oljefält. Även om man kritiserades för att inte bygga upp stabila avdelningar och aldrig kom upp till mer än 100,000 betalande medlemmar, lyckades IWW skaka nationen och få ett inflytande som vida översteg dess storlek. Inte minst lyckades IWW minska och undergräva arbetarklassens splittring efter kön, ras och etnicitet. IWW-avdelningen som kontrollerade

varvet i Philadelphia, IWW-avdelningen i Pittsburghs tobaksindustri och IWW-föreningarna bland Sydstaternas skogsarbetare var rasblandade. Afro-Amerikanen Ben Fletcher, som var IWWs starke man i Philadelphia tillhörde också det nationella ledarskapet. Kvinnor som Elizabeth Gurley Flynn och Matilda Rabinowitz var ledare inte endast för kvinnliga utan också för manliga arbetare. Flynn reste runt över hela USA och blev känd som "the Rebel Girl". Rabinowitz organiserade textilarbetare i New England, cigarrmakare i Pittsburgh och bilarbetare i Detroit. Tusentals spansktalande arbetare på Östkusten som blivit nekade medlemskap i AFL med hänvisning till deras etniska bakgrund kom att utgöra ryggraden i IWWs sjömans-avdelningar. IWW hade också otaliga spansktalande medlemmar över hela Sydvästra USA.

En allmän skolning av arbetarna fördes vidare genom propaganda-kommitteer, industriella utbildningsföreningar, sammankomster i invandrarlokaler (ethnic halls), hundratusentals flygblad, nationsvida tidningar - publicerade på femton språk - , fackföreningsbibliotek , det Arbetande Folkets Skola (the Work Peoples College) i Duluth, Minnesota, klubbar och läger för junior-Wobblies, samt samkväm med debatter, sång, föreläsningar, satir och teater. Bland de mer effektiva utbildningsmaterialen återfinns IWWs den lilla röda sångboken (Little Red Songbook), ett stort bidrag till den amerikanska arbetarkulturen. Förutom den enormt produktive och legendariske svensken Joe Hill återfinns bland IWWs vismakare och poeter namn som Richard Brazier, Ralph Chaplin, Covington Hall, Laura Payne Emerson och T-Bone Slim. IWW-sånger ljöd bland strejkvakter, demonstrationer, luffarläger och massmöten. Chaplin's "Solidarity Forever" kom att bli de amerikanska arbetarnas nationalsång. IWWs grafik och teckningar överträffade allt i sin samtid och beundras av såväl professionella konstnärer, konsthistoriker och politiska aktivister.

När IWW försökte rekrytera folk ur "slavmarknaderna" - de delar av staden där arbetslösa samlades mellan påhuggen - drogs IWW in i strider till försvar av yttrande- och mötesfriheten. Mellan 1907 och 1917 utkämpade IWW ett trettiotal sådana konflikter för att hävda dess rätt att via gatuagitation adressera sina klassfränder. Under dessa dramatiska konfrontationer fylldes stadsfängelserna av tusentals IWW-medlemmar och sympatisörer. Många blev svårt skadade och ett mindre antal dödade innan organisationen lyckats få myndigheterna att åter respektera dess konstitutionella rätt till mötesfrihet, tryckfrihet, yttrandefrihet och föreningsfrihet. Amerikaner som i övrigt inte attraherades av IWWs ideologi deltog i dessa

konflikter och kom att respektera IWWs engagemang för mänskliga rättigheter. Roger Baldwin, erkänd förkämpe för medborgliga rättigheter, ansåg att IWWs bidrag till de medborgerliga rättigheterna i USA var av avgörande betydelse. Innan och under det första världskriget bibehöll IWW sin antimilitaristiska position och motsatte sig USAs deltagande i kriget. Till skillnad från AFL, som då USA aktivt gav sig in i kriget förband sig att inte strejka, fortsatte IWW att leda strejker. Dessa strejker under krigstid gav arbetsköpare och regering tillfälle att anklaga IWW för förräderi. I september 1917 genomförde agenter från U.S. Department of Justice (ur den organisation som sedan blev FBI, ö.a.) mängder med razzior över hela landet. Hela IWWs ledarskikt - över 200 män och kvinnor - var efterlysta som kriminella samhällsomstörtare. I den stora Chicago-rättegången dömdes nära hundra Wobblies - så gott som hela första och andra skiktet dåvarande och blivande IWW-ledare - till fängelsedomar på mellan 10 och 20 år samt medföljande böter på mellan 10,000 och 20,000 dollar.

Inget gjordes för att beskydda IWW-medlemmar från den kommande häxjakten. Medborgargarden skapade av kapitalister och patriotiska högergrupper kunde precis lika gärna som polisen helt ostraffat anfalla IWW-lokalerna och möten liksom medlemmars hem. Förföljelsen intensifierades snart genom de anti-syndikalist-lagar som infördes i många delstater med den uttalade målsättningen att krossa IWW. Varje form av terror användes. En omskriven incident som inträffade på Armistice Day (Vapenstillståndsdagen; firades 11 november under åren 1919-1938 till minnet av de stupade i första världskriget, ö.a.) vittnar om häftigheten i anti-IWW kampanjen. En grupp medlemmar ur the American Legion i Centralia, Washington, anföll stadens IWW-lokal för att som vid tidigare attacker förstöra egendom och misshandla medlemmar. IWW-medlemmen Wesley Everest, en uniformerad krigsveteran, kastades och lynchades för att han slogs mot angriparna. Sju andra IWW-medlemmar som deltog i försvaret av lokalen mottog domar på mellan 25 och 40 år, vilka de flesta avtjänade fram till 1933. Juridiskt försvarsarbete och amnesti-kampanjer började uttömma IWWs styrka och medlemskapet plågades av motsättningar kring vilka villkor de fängslade kunde gå med på för att motta amnesti.

Ytterligare interna tvister uppstod kring frågan om vilka förbindelser man skulle ha med den begynnande Amerikanska kommuniströrelsen. Inledningsvis var IWW sympatiskt inställd till Bolsjevikernas revolution och 1920 erbjöds IWW medlemskap i kommunist-internationalen. Framträdande Wobblies som Bill Haywood, George Hardy, Elizabeth Gurley

Flynn och Charles Ashleigh återfanns bland dem som attraherades av Sovjetkommunismen. IWW i allmänhet blev emellertid i allt ökande grad kritisk till Sovjet-systemet. Händelser som krossandet av Kronstadt-revolten 1919 och kommunistpartiets roll i den Italienska fabrikskrisen 1920 förde med sig ett avståndstagande som växte till uttalad fientlighet mot slutet av 1920-talet. IWW stod fast vid sina teser om att gradvis erövra kontrollen över produktionen genom ekonomiska aktioner på arbetsplatserna. Detta i kontrast till den kommunistiska positionen, som visserligen accepterade fackföreningsarbete, men som framhöll nödvändigheten av ett avantgardistiskt parti byggt på den demokratiska centralismens princip för att stöta kapitalismen. Mer än någonsin krävde IWW en demokratisk kontroll nerifrån och upp över arbetarorganisationerna och de blev än mer skeptiska mot rent politiska lösningar liksom mot framstående individuella ledares inflytande.

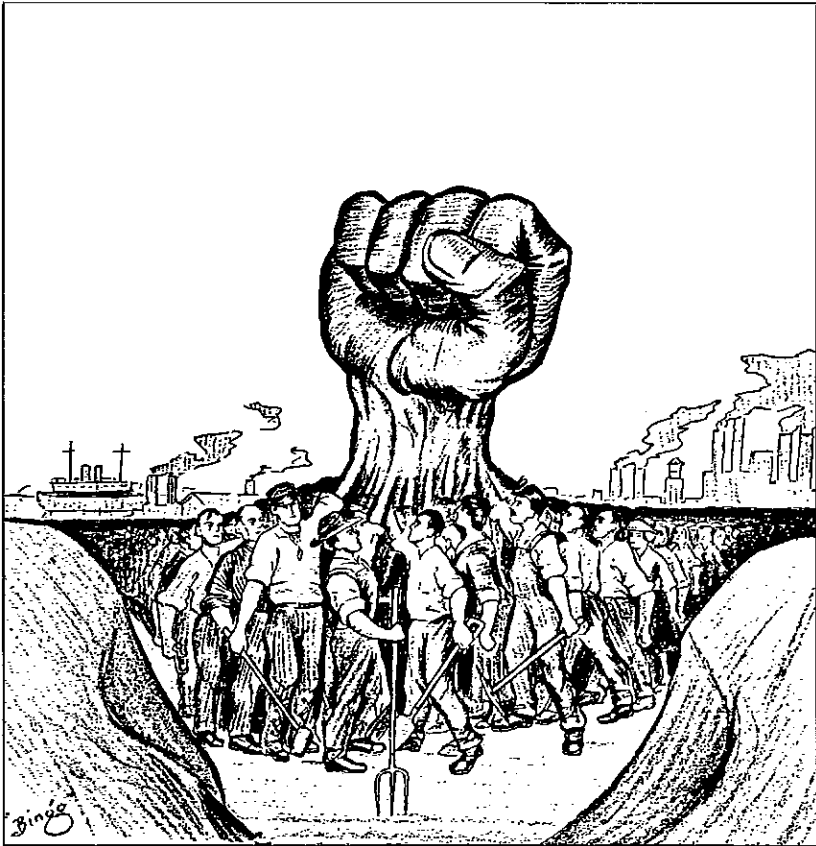
På 1920-talet föll IWW offer för förändrad industriell teknologi med medföljande förändringar av arbetsstyrkan. Omstruktureringen på verkade främst de industriella områden där IWW varit starkast. Andra orsaker till medlemsförluster var den hänsynslösa repression arbetsköparna drog igång under periodens ”öppna arbetsplats” (open shop) kampanjer samt att vissa attraherades av kommunistpartiet. Trots dessa svårigheter fortsatte IWW att propagera för den industriella unionismens filosofi, nödvändigheten av absolut solidaritet och den direkta aktionens taktik. IWW bibehöll en stark organisation inom sjöfart och jordbruk och ledde 1928 en betydelsefull strejk i Colorados gruvor. Under den stora depressionen förenade sig IWW med andra grupper för att bilda ”arbetslöshets-fack” i syfte att tillhandahålla husrum och mat åt de arbetslösa. 1932-33 var lokalavdelningen i Detroit aktiv i bilarbetarnas växande proteströrelse. IWW-medlemmar bidrog med sin militans och sin erfarenhet av vilda strejker och andra direkta aktioner vilket skulle komma att leda fram till bildandet av United Automobile Workers. IWW spelade liknande roller i andra industriella centra, men blev sällan den fackförening som i slutändan valdes av arbetarna. Ett av undantagen inträffade i Cleveland, där IWW kom att representera arbetarna på ett dussintal arbetsplatser. En representation de skulle behålla fram till slutet av 1940-talet.

IWWs kanske mest betydelsefulla bidrag bestod i att de lade grunden för den taktik och den filosofi som ledde fram till massorganisationen av okvalificerade, invandrade, icke-vita och kvinnliga arbetare i CIO och AFL under 1930- och 1940-talen. IWWs strejktaktik, de så kallade sit-downs

från Schanectady 1906, sammankedjade strejkvakter (chained picketing) från Lawrence, Kansas, 1928, bilkaravanerna från Colorado 1928 och andra innovationer, som en gång betraktades som revolutionära blev standard inom arbetarrörelsen. IWW satte också sina spår inom medborgarrätts-området, där de fick frisinna att bilda permanenta organisationer till försvar för o liktänkandes rättigheter. IWWs agitation mot de hänsynslösa skurkar som profiterade på massan av arbetslösa (employment sharks) ledde till regleringen av arbetsförmedlingsmarknaden. IWWs kamp mot missförhållandena på fängelserna bidrog till skapandet av mer humana fängelseförhållanden. IWW var också föregångare i organiseringen av säsongarbetare, framförallt inom jordbruket. IWWs stil och hjältedåd var sådan att the Wobblies blivit hedrad i den amerikanska litteraturen på ett för radikala arbetare unikt sätt. Bland de många amerikanska författare som skrivit positivt om IWW återfinns Upton Sinclair, Jon Dos Passos, Eugene O'Neill, B. Traven, and James Jones. Joe Hill har blivit martyr för hela arbetarrörelsen och en sång till hans ära vann stor popularitet i 1960-talets antikrigs-rörelse. IWWs högkvarter förblev i Chicago (fram till 1991 då det flyttades till San Francisco, ö.a.). Medlemskapet har minskat till under ett tusen (ca 700 1991, ö.a.) och få lokalavdelningar har fungerande sektioner på arbetsplatserna, men IWW har bibehållit en livaktig press (den största tidningen är Industrial Worker som finns att få i Sverige genom INFO i Stockholm, ö.a.). Sedan 1960-talet har intresset för IWWs historia och filosofi ökat, vilket resulterat i en anmärkningsvärd ström av böcker, dramor, memoarer, muntliga traditioner (oral histories), och filmer som delvis eller i sin helhet berör IWW och dess arv. Fred Thompson (1900-1987), som gick in i IWW i början av 1920-talet, satt i San Quentin, och blev vald till den verkställande styrelsen (IWWs motsvarighet till SACs AU, ö.a.) för första gången 1928 har fungerat som rådgivare och sakkunnig vid ett flertal av dessa projekt. Thompson, den officiella IWW-historikern, hjälpte i stort sätt varje IWW-forskare och engagerade sig helhjärtat åt bevarandet av en äkta IWW-historik. Den enskilt viktigaste händelsen för att åstadkomma detta inträffade när IWW skänkte sitt arkiv till Wayne State University i Detroit, där det är tillgängligt för såväl allmänheten som forskare.

Översättning av Mattias Gardell.

ONE BIG UNION

Solidarity, June 30, 1917

Debatt:

Den enda vägen

av Jose Lois Vivas

Myter

Den bild av verkligheten som med hypnotisk intensitet upprepas varje dag i massmedia är rätt okomplicerad. Den låter ungefär så här: Sverige var fram till förra valet ett socialistiskt land., det är bara marknadsekonomier med sk självreglerande marknader som har lyckats skapa välstånd. Kampen i Sverige mellan en byråkratisk, tyranniserande statsmakt och ett dynamiskt och individualistiskt civilsamhälle lutar åt en seger för det senare, staten (läs välfärdsstaten) har misslyckats att garantera det goda livet åt alla.. Ute i världen har kapitalismen slutligen besegrat kommunismen och den liberala demokratin, som vinner terräng överallt, håller på att sätta slutpunkten för Historien; marknadsekonomin har äntligen visat sin överlägsenhet I stort sett finns det bara en väg att vandra ,de godas väg kan man förmoda.

Denna bild, i all sin enkelhet, påminner starkt om ideologiska konstruktioner, vilkas mest iögonfallande egenskap är ett totalt förakt för sinnevärlden. De flesta meningar är inte ens falska, utan helt enkelt meningslösa. Att man kan tjäna sitt levebröd på att, med några variationer, upprepa sådana banaliteter säger en hel del om den intellektuella nivån på vilken debatterna förs idag. Den som försvarar sådana teser kan publicera sina artiklar i pressen, få anställning på olika institutioner, bli bjuden till konferenser och cocktailpartyn, ge ut böcker, bli rådgivare åt ministrar osv. Har man dessutom en akademisk examen kan man bli betraktad som en ”begåvad” akademiker. Att ventilera sådana idéer ger pluspoäng i maktens korridorer och möjlighet att slippa arbetslöshet eller att behöva syssla med något produktivt i stället. Det är alltså föga förvånande att så många är beredda att omhulda dessa idéer. Men detta ändrar naturligtvis inte sanninghalten i sådana påståenden, även om många säkert hinner bli så hjäntvättade att de börjar tro på dem.

Att Sverige någonsin skulle ha varit socialistiskt behöver väl inte diskuteras. Att s.k. självreglerande marknader skulle ha skapat välstånd är falskt av den enkla anledningen att en sådan företeelse som självreglerande marknader knappast kan sägas ha existerat någonsin. För att övertyga oss om detta räcker det med en snabb översikt över de fyra viktigaste marknader: arbets-, penning-, varu- och hemmamarknaderna. Den första, arbetsmarknaden, brukar regleras av olika avtal mellan organisationer, så att de flesta kan ha en rimlig chans att överleva.. Penningmarknaden regleras sedan länge av centralbankerna, även om det på sistone har gått grus i maskineriet. Tullar och annan lagstiftning skyddar hemmamarknaden och varumarknaden, den enda som man på ett någorlunda trovärdigt sätt skulle kunna påstå vara självreglerande, administreras i stor utsträckning av de stora monopolföretag som bestämmer priserna och tillgången på varorna. Med undantag för sådana högst perifera marknader som gatuhandel och loppmarknader är det svårt att hitta någonting i dagens näringsliv som skulle kunna kallas för självreglerande.

En annan myt är att det skulle ha existerat någon sorts utdragen kamp mellan staten och dess regleringsiver å ena sidan, och kapitalet å den andra. Historien visar med önskad tydlighet att utvecklingen av det kapitalistiska systemet och statens centrala byråkrati har gått hand i hand. Vilket inte är förvånande, ty utan reglering skulle det kapitalistiska systemet knappast kunna klara sig någon längre tid. Detta är förresten styrkan i den marknadsliberala ideologin, nämligen att dess trossatser aldrig kan motbevisas av verkligheten, eftersom ett sådant system inte kan genomföras i praktiken. Följaktligen kan man alltid påstå att systemet vore underbart om man bara "vågade" omsätta det i praktiken. Men då man försöker göra det ökar det statliga ingripandet, av naturliga skäl eftersom det sociala kaos som på detta sätt brukar skapas, hotar att förgöra varje form av samhällligt liv. Detta ger upphov till myten att staten skulle stå i något slags motsatsförhållande till det "civila samhället" eller rättare sagt kapitalet. Det är annars roande att läsa förvånade kommentarer i dagstidningarna om hur det statliga ingripandet inte minskar, utan ökar i stället sedan regeringsskiftet i Sverige ägde rum och nya avregleringar utlovades. Det finns knappast något att förvånas över.

Det är däremot någorlunda sant att "kapitalismen besegrade kommunismen", åtminstone om man definierar ordet kommunism så att det syftar

på sovjetstatens politiska och ekonomiska system. Men det var en mindre betydelsefull seger än vad många tror. I stort sett hade de s k socialistiska länderna hunnit bli väl integrerade i den kapitalistiska världsekonomin, och deras kris var i större utsträckning än vad många förmodar en konsekvens av den kris som kännetecknar dagens kapitalistiska system sedan början på 70-talet. Som en följd därav har man i väst inte välkomnat sovjetstatens snabba sönderfall med den entusiasm många hade väntat sig. Myten att det var USAs hårda attityd under 80-talet som tvingade Sovjet till samtalsbordet döljer den verkliga orsaken till det kalla krigets slut. Det var i själva verket denna hysteriska attityd som i slutändan förstörde den amerikanska ekonomin på ett så grundligt sätt att USA tvingade sig självt att göra det som de hårt trängda ledarna i Moskva alltid hade velat, nämligen att nå en uppgörelse mellan supermakterna och kunna härska i fred. Så på sätt och vis är det sant att vi har Reagan att tacka för det kalla krigets slut. Det blev för kostsamt för USA att grunda sin ekonomi på krigskeynesianismen samtidigt som den japanska och tyska ekonomiska utmaningen blev allt starkare. Den teknokratiska meritokratin i det sovjetiska kommunistpartiet såg då sin chans att äntligen kunna utöva sin makt på ett tryggare och billigare sätt, Och de missade inte chansen.

Det är nästan rörande att se f.d. övertygade kommunister idag bekänna sig till den liberala tron, och dessutom samarbeta med fanatiska marknadsdyrkare från väst, tillika övertygade anti-kommunister. Makten ajournerar sig själv, ty det är väl ingen som tror att det räckte med att låsa dörren till det en gång så förskräckliga sovjetiska kommunistpartiets högkvarter för att makten skulle ha byta händer? När allt kommer omkring finns det mera gemensamt mellan dessa gamla ajournerade kommunister och våra marknadsfrälsta än vad man förmodar. Ty det viktiga är om man är religiös eller inte, vilken religion man sedan bekänner sig till är av underordnad betydelse.

På ett annat sätt är påståendet att kapitalismen skulle ha besegrat "socialismen" sant, åtminstone i Europa. Men detta skedde för länge sedan, nämligen i slutskedet av och strax efter andra världskriget. När USA använde all sin makt mot europeiska folkrörelser som hade vuxit sig starka under då kriget. Man utplånade dessa med hjälp av bl a gamla nazister, fascister och andra reaktionära krafter, utan att glömma själva maffian. Sist men inte minst tog man hjälp av de Moskvatrogna kommunistiska partierna, även om det sista verkar förvånande för många. I Italien skapade denna

politik så många lojalitetsband mellan det kristdemokratiska partiet och maffian att man hittills inte lyckats ta itu med det berömda syndikatet, och det kommunistiska partiet gjorde allt det kunde för att vara snällt och få dela makten med kristdemokraterna. En seger för kapitalismen, men inte av det slag man talar om idag.

Att statsregleringen av ekonomin skulle ha misslyckats är också tveksamt. Ekonomier med en hög grad av statligt ingripande har ofta lyckats betydligt bättre än sina mera liberala varianter. Kina bättre än Indien, Japan bättre än USA, Sydkorea bättre än Mexiko, Kuba bättre än Guatemala, Jugoslavien bättre än Grekland, de socialistiska ekonomierna i öst bättre än de latinamerikanska, Sverige bättre än England.

Tankegångarna angående liberaldemokratins slutgiltiga seger, och därmed Historens fullbordande, låter som ett dåligt omen såtillvida att en epok aldrig blir mera förhärliad än under sin dekadens. Att demokratin skulle vinna terräng i hela världen stämmer illa med det faktum att endast sju regeringar av 165 i hela världen har valts av mera än 50% av sin befolkning. Den president som i slutet av året väljs i USA kan komma att regera med stöd av mindre än en fjärdedel av väljarkåren.

Verkligheten

Om vi nu koncentrerar oss till verkligheten, dagens ekonomiska läge, och riktar blicken mot Sverige, konstaterar man att ett av de vanligaste diskussionsämnen i detta land är frågan om varför tillväxten här har varit mindre än genomsnittet för OECD-länderna. Eftersom genomsnittet är ett genomsnitt och några länder måste finna sig under och andra över det värdet, är detta inte alls så märkvärdigt. Men att Sverige skulle hamna under den nivån verkar för många vara skäl nog att leta efter någon syndabock som skulle vara orsaken till detta tillstånd, som uppenbarligen strider mot naturens ordning. Men ur ett mindre provinsieilt perspektiv är detta inte alls så uppseendeväckande. Det väsentliga är inte om Sverige ligger före eller efter i denna kapplöpning, utan det faktum att det går illa för praktiskt taget alla industriländer, oberoende av deras inbördes placering. Den kapitalistiska världen i sin helhet befinner sig i kris, och Sverige, som är en del av denna värld, är inget undantag. Sålunda går det knappt att säga något meningsfullt om det ekonomiska tillståndet i Sverige utan att se det mot denna bakgrund.

Den kapitalistiska världsordningen tycks lida av en svår åderförkalkning, med låg tillväxt, lågt kapacitetsutnyttjande, hög arbetslöshet, instabilitet, avindustrialisering i i-länderna, miljöförstöring, höga räntor, budgetunderskott och andra liknande symptom. Fler än tio europeiska länder har en arbetslöshet som är högre än tio procent, och Sverige verkar vara på väg dit också. Vanligen skylls detta på för höga skatter och lönekostnader, för mycket reglering av ekonomin, dåligt industriklimat osv. Men tyvärr lyckas inte detta ideologiska prat rubba verkligheten, och medicinerna är som väntat verkningslösa. Tal om "dynamiska effekter" och utbudsekonomi kan lätt förkastas som hokuspokus. Prognoserna om utvecklingen i ekonomin, typ "vi väntar en uppgång till den senare hälften av året 1993", har också samma starka förankring i verkligheten som astrologernas prognoser. Den enda säkra effekten av den aktuella ekonomiska politiken som förs i de flesta länder idag, inklusive Sverige, är att den kommer att leda till en omfördelning av inkomsterna till de privilegierades förmån. Alla andra gissningar kan lätt komma på skam.

De skäl man brukar ange till den aktuella krisen är av de mest varierande slag. Förutom de ovannämnda talas det om inflationen som skulle skapas av för höga lönenivåer och om för hög konsumtion p.g.a. välfärdspolitiken. Till och med för högt födelsetal anges som orsak till det svåra läget, förutom olje- och energikriser, gulfkrig, japanernas illvillighet, Kondratieffskurvor, sjukvårdsutgifter, för korta arbetstider, tyska marknadsräntor osv, osv. Det enda skäl som man inte brukar nämna är förstås kapitalet, en medborgare höjd över alla misstankar. Man vill inte ens längre ta ordet kapitalism i sin mun, i stället pratar man om "marknadsekonomin". Men eftersom den nuvarande ekonomiska ordningen kretsar runt kapitalet, kan man knappast säga något substantiellt om dagens ekonomiska läge utan att placera kapitalet där det ligger, nämligen i centrum.

Den nuvarande krisen i kapitalackumuleringen går tillbaka åtminstone till början på 70-talet. Om detta verkar det råda en bred enighet bland seriösa forskare. Till krisens symptom hör produktionsminskningar, lägre profiler och investeringar, hårdare kamp om avsättningssmarknaderna, ökad exploatering av länderna i "tredje världen" osv. Kapitalflykt till länder med billigare arbetskraft, avindustrialisering och dylikt bidrar också till att skapa en tredje värld mitt i i-ländernas överflöd.

Kapitalsammansättningen i de avancerade ekonomierna med deras monopolistiska karaktär möjliggör en förening av hög inflation, hög arbetslöshet och lågt kapacitetsutnyttjande. Möjligheten att flytta kapital och produktion till andra länder gör det lättare att hålla den inhemska arbetarklassen i styr, samtidigt som den påföljande minskningen i efterfrågan på basvaror förändrar konsumtionsprofilen till fördel för ett större sortiment av lyxvaror - ett fenomen alla har blivit bekanta med under 80-talet. Detta är kanske tydligast i USA, där avindustrialisering, krigskeynesianism, låg produktivitetsutveckling och besparingar på fattigvård har skapat en skyddad verkstad för krigsindustrin och en välfärdsstat för de privilegierade, som med statens hjälp åtnjuter en stor grad av trygghet. En utveckling som har lyckats omvandla världens utan jämförelse starkaste industrimakt till en industrination av andra rang på mindre än två decennier. Att detta land mer och mer framstår som en modell att imitera, för de s k intellektuella i Sverige, det säger en hel del om den svenska härskande elitens drömmar och vart vi kan vara på väg.

Krisen har sedan början på 70-talet haft en cyklisk karaktär, då dalarna blir alltmer djupa för varje gång, med högre arbetslöshet, mindre investeringar och större instabilitet, samtidigt som de upprepas med kortare mellanrum. Dessutom slår konjunktur nedgången igenom på ett alltmer samordnat sätt i de olika länderna. Det är ett tecken på att den nuvarande krisen, till skillnad från tidigare kriser, har en i grunden internationell prägel som helt spränger de institutionella ramarna i världsekonomin, vilka fortfarande är baserade på de olika nationalstaternas ekonomier. Det är uppenbart att den keynesianska terapin har blivit verkningslös p.g.a. regeringarnas oförmåga att ta itu med den typ av ekonomiska problem som kännetecknar den nuvarande krisen. Detta har redan lett bl a till skrotningen av den svenska modellen, vilket i den farsartade skendebatt som pågår beskrivs som den "socialistiska" statens misslyckande att skapa "det goda samhället", till förmån för den individuella friheten och "det civila samhället". I sinnevärlden är det snarare så, att den keynesianska terapin för att bevara det kapitalistiska systemet, med hjälp av en makroekonomisk stabiliseringspolitik, har blivit tandlös. Den keynesianska terapin gick ut på att erbjuda en stor del av befolkningen vissa förmåner i form av t.ex. allmän sjukvård, bostäder, utbildning och en viss grad av ekonomisk trygghet. Naturligtvis var det aldrig fråga om en utjämning av inkomsterna, ett fenomen som i praktiken aldrig har ägt rum i de kapitalistiska samhällena

ens under de goda åren, med ytterst få undantag, i Sverige kanske under andra världskriget. Men i den aktuella krisen måste även dessa begränsade men viktiga förmåner för de svagare grupperna ge vika, till förmån för en omfördelning av resurserna som i slutändan gynnar den härskande eliten, som idag döljer sig bakom beteckningen ”det civila samhället”, samt hjälper den att behålla och till och med öka sin levnadsstandard under de dåliga tiderna och på detta sätt garantera dess trygghet.

En viktig anledning till instabiliteten i världsekonomin är att den s.k. segrande supermakten håller på att gå i bankrutt efter sin pyrrhusseger, och inte längre förmår att spela samma roll såsom koordinerande intans i den internationella ekonomin som den tidigare gjorde. Kvar på den internationella scenen har vi nu en handfull stora ekonomiska aktörer, som växte sig starka under den ekonomiska ordning som dikterades av USA, men som nu springer herrelösa med ett stort mått av autonomi och enorma likvida medel, jämfört med vilka de olika ländernas centralbankers reserver ger ett ynkligt intryck. Regeringarna har blivit tvungna att göra en dygd utav nödvändigheten och välja den enda vägen som erbjuds i detta sammanhang, anpassningens väg. Av denna anledning är det av underordnad betydelse vem som för tillfället sitter i regeringsställning, den förda politiken kommer ändå att vara densamma.

Eftersom de internationella ekonomiska aktörerna inte går att underordna den institutionella ram som utgörs av nationalstaterna, gäckar de nästan varje försök till stabilisering, och förlänar den nuvarande världsekonomin en epileptisk karaktär. Deras oreglerade rationalitet och godtycke ger upphov till alla sorters börsras, bankkriser, dystra veckor, svarta måndagar, svartare tisdagar osv. Svångremspolitiken och den påföljande omfördelningen av resurser späder ännu mera på deras likviditet, som i teorin skulle användas till nya produktiva investeringar, men som i verkligheten används till alla sorters kasinospel och spekulationer, emedan vinsterna för produktiva investeringar inte längre är så attraktiva, bl a. på grund av själva krisen, som på detta sätt förvärras ännu mera. Deras agerande rättfärdigas med sådana argument som att ett företags uppgift ju är att tjäna pengar, vilket är något det har gemensamt med tjuvar, pokerspelare, bedragare och liknande. Att företagets uppgift borde vara att tjäna pengar genom att erbjuda nyttiga tjänster eller tillhandahålla nödvändiga produkter brukar inte komma på tal.

Resultatet är att vissa tvingas spara och dra ned på konsumtionen för att andra ska kunna roa sig på kasinot. När det oundvikliga raset kommer för sådana papper utan täckning fördjupas krisen; instabiliteten blir större, arbetslösheten högre, köpkraften och produktiviteten minskar ännu mera. Som motåtgärd brukar man då föreslå ännu större besparingar och uppföringar, för att på detta sätt kunna frigöra ännu mera kapital till nya investeringar, som inte sker... Denna process har pågått i snart tjugo år och fortsätter med oförminskad kraft. Förklaringarna till det försämrade kristillståndet blir än en gång de gängse: höga lönekostnader, för hög konsumtion, och till och med meteorologiska begrepp typ ”industriklimatet” hörs ibland i sammanhanget.

Den försämrade produktiviteten och de påföljande bytesbalansproblemen, som ofta följer i krisens spår, måste man lösa genom att minska konsumtionen. Problemet är hur man fördelar bördan; eftersom det brukar vara de breda folklagren som står för fiolerna, kan man försöka åstadkomma detta genom en allmän prishöjning, dvs inflation. Denna kan i sin tur åstadkommas genom en devalvering. Men eftersom det har varit relativt lätt att skydda sig mot de prisstegringar devalveringen leder till under perioder av full sysselsättning, har man kommit underfund med att detta är en dålig metod att sänka lönernas köpkraft. Följaktligen har inflationen blivit utvald till fiende nummer ett, i stället för arbetslösheten. Den enda vägen som då återstår för att minska konsumtionen är att se till att det skapas arbetslöshet, vilken sedan påpassligt nog kan skyllas på för höga löner och för stor offentlig sektor (militär och polis naturligtvis undantagna). Det har bevisats ett flertal gånger att det inte råder något samband mellan lönekostnadsutvecklingen och arbetslösheten, vilket tydligt nog visar att arbetslösheten i själva verket bara är ett instrument i den ekonomiska politiken, t ex penning- och finanspolitiken, och inte ett resultat av en hypotetisk och opersonlig marknad. Att man i Sverige nu har bestämt sig för att tillgripa detta instrument är uppenbart. Man har försökt förbereda den allmänna opinionen, t ex genom det sk ”krismedvetandet”, men vad beträffar den verkliga krisen brukar man inte vara så noga med att försöka väcka folkets medvetande. Stora miljardförluster p g a spekulation, kapitalflykt och dylikt brukar inte väcka samma heta känslor i regeringskretsar och inte heller samma ivriga vädjande till ansvarsfullhet som t ex för höga lönebud.

Att tillgripa arbetslöshetsvapnet i den ekonomiska politiken är liktydigt med ett medvetet skapande av recession i ekonomin. Recessionen måste dessutom bli långvarig för att ge önskad effekt, ty det tar alltid en viss tid innan lönerna börjar falla. Enligt några källor skulle det behövas en tioprocentig löneförhöjning i Sverige nästa år för att bevara lönernas köpkraft, men det är självklart att facket aldrig skulle kunna tänka sig att komma med ett sådant "oansvarigt" bud.

Ett annat skäl varför inflationen och inte arbetslösheten har blivit utvald till fiende nummer ett är att inflationen, till skillnad från arbetslösheten, kan drabba vem som helst, vilket uppenbarligen skulle kunna ha en negativ inverkan på de privilegierades trygghet. Om man dessutom lyckas skylla inflationen på för höga löner och offentliga utgifter och i samma veva sänker skatterna, då har man tydligen gjort ett klipp. Och även om det vore sant att detta skulle förbättra konkurrensläget för industrin, skulle resultatet ändå vara klen, eftersom alla andra gör samma sak. Den enda klara "dynamisk effekt" som resulterar ur det hela är alltså en omfördelning av inkomsterna.

Det ofta framförda argumentet, att en lönesänkning skulle minska arbetslösheten genom att öka efterfrågan på arbetskraft, har inte heller någon empiriskt stöd i verkligheten. Det har visats tidigare att inget samband råder mellan löneutveckling och arbetslöshetens storlek i industriländerna. Här vill man förstås låta en eventuell löneminskning framstå som en lösning på arbetslösheten, inte som dess syfte.

Att hålla tillbaka konsumtionen för att frigöra kapital till investeringar i nya industrier, nya energikällor och forskning, med syfte att inleda en ny expansionsfas i ekonomin, har varit kapitalismens sätt att reproducera sig själv och de sociala relationer den ger upphov till. Problemet är att någon sådan expansion inte har skett denna gång, antingen för att dessa nya investeringar är otillräckliga eller för att de främst används till militära och andra icke-produktiva ändamål eller både och. Att världens ledande industrination till största delen gör sina nya investeringar i krigsindustrin kan knappast underskattas i detta sammanhang.

Man kan här konstatera att en stor del av de nya investeringarna har haft som syfte, inte att öka den produktiva apparaten, utan att rationalisera bort jobben. Det är kanske talande att man nu vill göra gällande att den svenska

industrins konkurrenskraft skulle ha förbättrats på senare tid. Skälet därtill torde väl vara just denna sorts rationalisering, tillsammans med ett hårdare uppdrivet arbetstempo. Man bör här tillägga att facket visat sig vara stolt över att ha visat "samhällsansvar" och samarbetsvillighet när det handlat om att genomföra rationaliseringsåtgärder, som inte lett till några långsiktiga positiva resultat.

Trots allt prat om besparingar är sanningen den att det aldrig har funnits någon kapitalkris; likviditeteten har alltså varit hög och bankerna har i själva verket haft svårt att hitta tillförlitliga kunder. Problemet är att man inte har velat använda dessa pengar i produktivt syfte, utan i stället ägnat sig åt allsköns fastighets-, valuta- och börsspekulation, samt lyxkonsumtion.

Den nuvarande enda vägens politik är inte någon nyhet och har provats tidigare i flera länder, alltid med negativa följder. Sanningen om de så kallade "dynamiska effekter", som den skulle ge upphov till, är att de alltid har lyst med sin frånvaro, eftersom skattereduktioner, utbudspolitik, avregleringar, höga räntor, låga räntor, minskade offentliga utgifter och dylikt inte förmår kapitalet att ägna sig åt produktiva aktiviteter. Frågan är förstås varför det skulle göra det, när det till att börja med aldrig var fråga om någon sorts brist på likviditet.

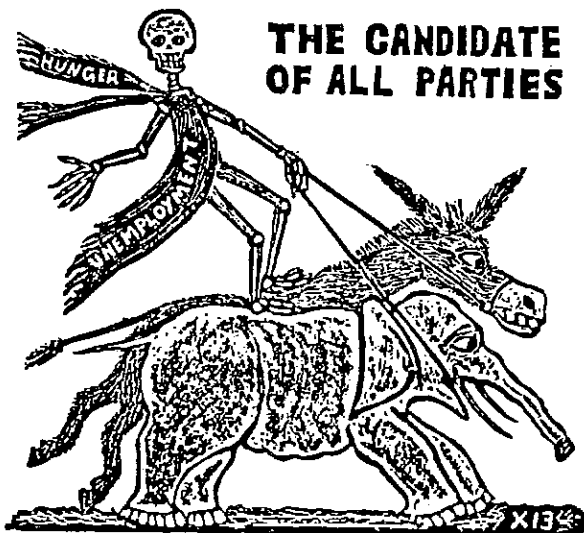
En verklig minskning av produktionskostnaderna uppnås annars genom att flytta till länder med billigare och mera disciplinerad arbetskraft, oftast på grund av repressiva regimer. Många gånger presenteras denna företeelse som ett resultat av företagets behov av att vara nära sin marknad, men i verkligheten är det oftast så att de flyttar ifrån sin marknad, till exportinriktade utlandsekonomier. Detta kan också ske i form av köp av utländska företag i andra länder, som i slutändan har sin produktion någon annanstans. Industrisysselsättningen i Sverige uppges ha minskat med 20% sedan 1989. Man behöver knappast tillägga att detta är ett effektivt sätt att hålla inhemska arbetare på mattan.

En möjlig utgång av denna process skulle vara att nästan hela den produktiva apparaten förläggs till tredje världen, samtidigt som man försöker se till att den egna befolkningen utgörs av kvalificerade tekniker, med andra ord en sydafrikanisering av världsekonomin. Men det troligaste är nog att man skapar en tredje värld mitt i i-länderna, som till stor del

kommer att bestå av invandrare och andra underprivilegierade grupper, såsom t ex de svarta i USA. Det är mot denna bakgrund man bör analysera sådana företelser som Ny Demokrati i Sverige och liknande fenomen i andra länder. Man kan inte heller utesluta ett införande av repressiva regimer.

Fackets agerande i den nuvarande krisen har redan berörts och är föga smickrande. Emedan det alltid är ivrigt att visa "ansvarsfullhet" och samarbeta med kapitalet är det inte så märkligt att facket brukar betraktas som en tillgång av detsamma. Samarbetet gäller framför allt lönepolitiken och bekämpandet av oroshärdar inom industrin, samt genomförandet av rationaliseringar. Fackets ansvarsfullhet har dock aldrig sträckt sig så långt att det skulle kräva investeringar i produktiva verksamheter. Den "verklig-hetsanpassning" som det har genomgått på sistone har gjort att allt tal om demokrati på arbetsplatsen, medbestämmande och arbetarinflytande har försvunnit från dagordningen.

Det är trots allt svårt att tänka sig att det skulle kunna vara annorlunda inom ramen för den nuvarande ordningen. När allt kommer omkring måste man kanske hålla med den nuvarande regeringen om att det endast finns en väg att vandra. En väg visserligen fylld av elände, men för närvarande den enda väg som kapitalismen tycks kunna erbjuda.

Dokument:

SLUTPLÄDERING

I rättegången den 15, 16 och 21 oktober mot ockupanterna av
Folkungagatan 164

Vi sitter här idag som en ganska slumpmässigt utvald skara, elva av alla dem som i årtal och på en mängd olika sätt kämpat för bostäder, medbestämmande och en levande stadsmiljö. Vi är definitivt inte den isolerade lilla grupp proffsockupanter som polis och myndigheter velat ha oss till. Om man väljer att betrakta oss som en sådan liten extremgrupp, väljer man också att bortse från det breda motstånd som 80-talets klippmentalitet, ekonomiska ansvarslöshet och maktlystnad helt självklart fått att växa. Man väljer, förmodligen med goda skäl, att bortse ifrån att alltfler människor känner inte bara hopplöshet och irritation, utan också vrede. Det gäller inte bara de ungdomar som får sin värdighet och sin framtid slagen i spillror. Det gäller heller absolut inte bara de husockupanter som ser den stad de älskar förstöras. Det gäller alla de människor som nu måste betala de rikas spelskulder och stadsplanerarnas misstag.

Historien visar att vi hade rätt. Vi gjorde helt riktiga bedömningar när vi under 80-talet började kämpa för en rättvisare och mer demokratisk bostadspolitik. Vi hade rätt när vi sade att invånarna i Stockholm sakta med säkert skulle förlora sin stad till andra intressen. Vi hade rätt när vi hävdade att politikerna i Stockholm skulle förlora all kontroll till byggherrar, företagsledare och andra ekonomiska makthavare. Vi sa också att det var bråttom. Idag har vi en bostadssituation som är mer ohållbar än någonsin. Medan arbetslösheten ökar med raketfart, bygger man lägenheter med hyror på oacceptabla nivåer, upp till sextusen för en tvåa. De glänsande skrytbyggena och shoppingparadisen går i konkurs och "betalningarna inställs". Marknadens löften om allt vad den fria konkurrensen skulle kunna göra för mänsklighetens välgång är det väl ingen som vågar upprepa längre. Vräkningarna ökar. Hyresvärdar tillåts välja och vraka bland människor som är i desperat behov av en bostad. Alltfler människor hamnar utanför det svenska folkhemmets dörrar. Alltfler människor hamnar i något slags gränsland där FN's deklARATIONER och socialstyrelsens rekommendationer inte längre gäller.

Vi har provat det mesta. Vi har samlat in namn och demonstrerat. Vi har till och med uppvakat politiker. Men först när vi började ockupera hus, blev vi verkliga och synliga som politisk motkraft. Husockupationer visade sig vara en form av direkt motstånd som för vår del är kraftfulla och för samhällets del värda att ta på yttersta allvar.

Först när vi satte oss i de tre förfallna kåkarna på Skaraborgsgatan hösten -85 och

vägrade flytta på oss, visade kommun och fastighetsägare något intresse av att diskutera med oss på riktigt. Resultatet av den tre månader långa ockupationen blev att skaraborgshuset rustades upp och pundarmisären förvandlades till hyresrätter. Efter detta har polis, politiker och fastighetsägare ingått en tämligen ohelig allians i kampen mot, icke bostadsbristen eller korruptionen, utan mot - husockupanterna! Med uppammande av det sista av sin fantasi och intelligens har man nämligen gemensamt insett att husockupationer är politiska situationer med en enorm inneboende kraft, att de tjänar som inspirationskälla och mötesplatser samt - naturligtvis - att de hörs och syns och väcker diskussion om sådant som annars kanske skulle förbli vilande i skuggan. Därför behandlas husockupationer som krigssituationer, och husockupanter som terrorister. Polisen trappade snabbt upp våldet efter Skaraborgsgatans smekmånad. När tårgasen kom in i bilden blev det mycket svårt att fortsätta ockupera hus. Vi är inte ute efter krig. Vi har - och detta är viktigt - alltid ockuperat hus med samma utgångspunkter, på samma sätt. Initiativet till upptrappningen kom entydigt från polisen. När en sådan absurd och makaber situation som den på Folkungagatan 164 uppstår, så är det polisen som iscensätter den.

Under hösten 1989 fick vi upp ögonen för huset på Folkungagatan. Det hade då stått tomt och fått förfalla i åtta år. Vi gjorde som vi brukar, kollade upp ägare och planer för kåken, och insåg att huset även med stockholmska mått hade haft ett ovanligt sorgligt öde. Svenska Bostäder hade förbundit sig att renovera huset mot ett vite av 300 000 kronor, men trots detta hade ingenting gjorts och det underliga gamla huset var i ett bedrövligt skick. Vi kontaktade Svenska Bostäder under våren 1990 och bad att få köpa huset för en symbolisk summa mot att vi rustade upp det. Svenska Bostäder avlog vår begäran. Då beslöt vi oss för att ockupera, dels för att dra uppmärksamhet till den barocka fastighetshandeln och bostadssituationen i Stockholm, men den här gången även i syfte att väcka diskussion om ett möjligt Ungdomens hus, ett självförvaltad centrum och en kraftkälla - som motvikt till de palatsliknande skrytbyggen, vattenfestivaler och ryttarVM som staden nu erbjuder sina invånare istället för bostäder, matpengar, arbeten och dagisplatser. Alltså, på morgonen den 2:a juni ockuperar vi Folkungagatan 164. En mängd människor arbetar med att städa, renovera och fixa mat. På eftermiddagen den 3:e bjuder vi in grannarna på fika på vår bakgård. Måndagen den 4:e beslutar vi oss för att göra ockupationen offentlig och hänger ut banderoller på husets framsida. Vid 16-tiden händer följande: Ett flertal piketer med påslagna blåljus kommer farande, poliser svärmar ut, omringar huset, kör iväg dem som befinner sig på gården och spärrar av ett stort område runt huset. Detta utan att en enda gång besvära sig med att fråga vilka vi är eller vad vi vill. Som framgår av förundersökningen försöker de sedan storma huset innan de ens fått klart för sig om de har ägarens tillstånd eller inte. Mycket snart har polisen upprättat sin egen staf runt huset, med avspärningar som sträcker sig allt längre bort tills området omfattar en stor del av östra Södermalm. Människor som bor inom polisstatens domäner får gå hem med k-pisteskort. Man skapar ett osannolikt trafikkaos genom att envisas med att ställa sig i korsningen Stadsgårdsleden-Folkungagatan och ryta åt folk. När sedan CS-gasen, en kampgas som är förbjuden i internationella konflikter enligt Geneve-konventionen, sätts in sker detta i ett helt osannolikt anfall. Efteråt hittade vi hundratals tomma patroner i och runt huset. På

polisradion kunde man höra att attacken hade kostat polisen hela deras samlade tårgasförråd för Stockholmsområdet. Gasen retar hud, ögon och andningsvägar och framkallar panikkänslor. När tårgaskoncentrationen uppgår till mer än 80% i ett rum, upphör gasmaskens filter att fungera och masken släpper igenom den gasfyllda luften, med chock som följd. Polisens tårgasanfall stod inte i någon som helst rimlig proportion till situationen, och man kan bara dra slutsatsen att stockholmspolisen drabbats av en väldig skjutglädje. Man roar sig dessutom med att skjuta prick på dem som befinner sig vid fönstren, och flera träffades av tårgasprojektiler i huvudet med skador som följd.

Polisen försöker även rekvirera en helikopter från militären med motiveringen att det rör sig om terrorister. När några terroristbekämpare sedan tar sig för att stjåla en av gatukontorets grävsopor och med den gå lös på husets bärande brandgavel med risk att riva huset samt demolerar en antik gjutjärnstrappa, inser vi och förmodligen också de hundratals människor som stöder oss kring avspärningarna att alla gränser är överskridna. Polisen löper amok, och ingen verkar kunna stoppa dem. Omringade och instängda i huset försvarar vi oss så gott vi kan.

Man kan, och bör, ifrågasätta vilka som utgjorde den största faran för allmänheten under de här dygnet. Grannar klagade på att de hade fått sina lägenheter dränkta i tårgas, maten förstörd, barnen blev illamående och poliser stövlade in hur som haver genom dörrarna. Vi vet fortfarande inte vad polisen var ute efter under de här dygnet, eller varför ingen satte stopp för det som hände. Vi tror inte att det handlade om att avhysa en husokupation iallafall, eller att bekämpa brott.

Vad är föresten ett brott? Det är inte ett brott att slakta barnomsorgen, låta döden avlösa personalen på sjukhusen, skära ner socialbidragen eller lägga ner bostadsförmedlingen. Politikerna i Stockholms stadshus, som numera driver en aggressivt människofientlig politik, har inget att frukta. De kan fortsätta att gå på fina middagar, fundera ut storstilade motorvägsprojekt och hur man ska få loss pengarna från narkomanvården, som om ingenting har hänt...

Vad bryr sig de om de verkliga problemen när man kan drömma om OS år 2004?

Det är inte ett brott att höja hyrorna med 40% på två år, låta hus stå och förfalla i spekulationssyfte, vräka folk som betalar in hyran några dagar försent och samtidigt bygga kontor som ingen behöver. Om Stockholm i rask takt förstördes under 80-talet så byggdes stan lika snabbt upp igen, till en stad för "vinnarna", överklasslynglar som lärde sig tjäna grova pengar på att manipulera ett tangentbord. Men bubblorna sprack en efter en och "vinnarna" blev allt färre, och det visade sig att skalbolagen var tomma och ingen ansvarig. Men inte heller det spelade någon roll. Inget rättsligt efterspel här inte, nej, nej. Budskapet från ovan var inte att ta miste på: ingen ska rota i våra stasiarkiv! Med väl tilltagna fallskärmsavtal och statliga lönegarantier behövde de snabba klippens män, finans- och fastighetsspekulanterna, inte oroa sig. De som betalade "vinnarnas" vinster får också betala deras förluster.

Ett brott är det däremot att opponera sig. Det är väl i och för sig okej så länge man skriver artiklar om överhetens svindleri och komploter eller bara pratar om det. Men om man tar steget från ord till handling, om man i praktiken ifrågasätter den ordning som bygger på både utsugning och luftpengar, ja då jävlar... Brottet bestod visserligen bara i att ha stövlats in i ett hus som stått tomt i åtta år. Eller var det kanske det att vi vann

tillträde på fel sätt och med fel syften? Att vi inte gick över fina skolor, rätta kontakter och feta bankkonton utan rätt in, och att det inte var vinsten vi var ute efter utan någonting helt annat.

Den enda uppgift som tingsrättens ledamöter har i den pågående rättegången är att verkställa dubbelmoralen. Det är inte gärningsmännen som ska dömas utan de människa som motsätter sig deras skrupelfria framfart. Utifall att man är uppriktigt intresserad av att få reda på vilka värstingarna är ska man leta bakom tunga skrivbord av ek och inte bakom våra gasmasker.

Den säregna och mycket effektiva form av organiserad brottslighet som Mats Hulth, Carl Cedershiöld, Agneta Dreber, Mikael Söderlund, Erik Penser, Björn Wahlström, Bengt Dennis, Elex Pålsson, Curt Nilsson, Arcona, Globen City och många fler har ägnat sig åt, den brottsligheten granskas inte i någon enda svensk rättssal. Men det är ju klart, rättvisan utformades just för att skydda de största brottslingarna och det passar sig inte att en del av den härskande klassen sätter sig till doms över sina kolleger.

Det spelar ingen roll att huset var tomt och "brottet" futtigt. Vi bröt mot spelets regler, som exakt avgör i vilka ordnade former man får utnyttja, misshandla och utestänga andra, och hotade dessutom att i grunden förändra dem. Den dröm som krossades av en till slut övermäktig polisinstans tidigt på morgonen den 6 juni 1990 ska nu förbytas mot fångelsets mardröm. Vem sa att det räckte med CS-gas, herrelösa grävskopor, insatsberedda militärhelikoptrar och containerförpackade antiterroristpolisler? Blott formuleringen av åtalpunkterna är ämnad att avskräcka: "grovt olaga intrång", "våldsamt upplopp" och "ohörsamhet mot ordningsmakten". Så drömmen dog alltså inte i samband med stormningen? Nej, inte ens då. Drömmar går inte att döda, kan inte dö, varför deras förverkligande desto intensivare måste förföljas och förintas med straffrättsliga metoder. Men vi vårdar inte ömt våra drömmar! Vi slåss för dem - för dem närmare verkligheten och kanske blir de en dag verkligheten. Den dag allt ställs på huvudet och andra ställs till svars, ta det som ett löfte och ta det som ett hot.

Vad som är brott eller inte kommer att vara en helt annan sak i en värld där rättvisan inte är lika blind som marknadens osynliga hand.

ockupanterna av Folkungagatan 164

DENNA RÄTTEGÅNG ÄR INTE DEN ENDA TÄNKBARA!

Det finns andra möjligheter, till exempel denna

VI ANKLAGAR: Mats Hulth, Carl Cedershiöld, Agneta Dreber, Mikael Söderlund, Erik Penser, Björn Wahlström, Bengt Dennis, Elex Pålsson, Curt Nilsson, Arcona och Globen City

i egenskap av *elva bra exempel* på politiker, företagsledare, polisbefäl, fastighetspekulanter, byggherrar och andra makthavare som gör livet surt för oss

Beskrivning och rubricering av de begångna brotten:

1. Stöld och forskingring av minst 100 miljarder kr.

80-talets bygg- och spekulationsfest var inte gratis; varifrån kom pengarna? Under hela 80-talet dränerades den offentliga sektorn på hundratals miljarder. Detta drabbade skolor, fritidshem, sjukhus, kollektivtrafiken och en rad andra offentliga inrättningar. Pengarna hopades istället i storföretagen, bankerna, finansinstitutet och på högre

tjänstemäns lönekonton och slussades därifrån vidare till den hejdlösa spekulationsmarknaden. Dessa medel har ursprungligen arbetats ihop av arbetare i Sverige och (till ännu lägre löner) i andra delar av världen, men gick nu till byggandet av palatsliknande kontor, gallerior och lyxbostäder i Stockholmstrakten.

2. Korrupktion och odemokratiska beslut.

Detta skedde absolut inte som resultat av någon demokratiskt beslutad politik. Besluten togs istället i slutna styrelserum, långt borta från offentlig insyn och folkligt deltagande. Politikerna har medvetet hjälpt till att dölja det faktum att dessa beslut inte tagits i demokratisk ordning, och har agerat springpojkar och -flickor åt de rika istället för att skydda det allmännas intressen. Det som hände var att 50- och 60-talens stadsplaneringstänkande helt sattes ur spel och ersattes av spekulanters utpressning. Vi fick den skäpta entreprenörstyrningen. Offentliga projekt finansierades genom en bytshandel, där undantag från "kontorsstoppet" utväxlades mot bidrag till konserthallar och sjukhus. Det verkningsslösa "kontorsstoppet" visade hur maktlösa politikerna i själva verket var.

3. Skadegörelse och grov förföljning av Stockholm med omnejd.

4. Ödeläggelse av livsmiljöer.

Det ovannämnda är anledningen till att bolagen, bankerna och politikerna i samförstånd kunnat fortsätta riva levande, gamla stadsmiljöer och skövla naturen till förmån för marmorpalats, golfbanor, lyxbostäder och motorleder. Innerstadens "röda halvmåne" som sträckte sig från Södermalm, över Kungsholmen in i Vasastan har brutits upp och yppiefierats - enligt känd europeisk storstadsmodell. Och nu ska de sista stora grönområdena runt Stockholm - de sk gröna kilarna - styckas upp av motorvägar, öster- och västerleden. I framförallt de norra förorterna byggdes ett pärlband av lyxinredda huvudkontor - som bara kan nås med bil.

Efter affärernas och kontorens stängning är city en tristess utan like, där det naturliga sociala ungänget och kvarterssammanhållningen ersatts av dyrt och förnedrande krogliv, strikt kommersiell kultur eller finkultur som känns främmande för många. Andra typer av kultur och gemenskap har ingen plats i citys stenöken. Ungdomar, invandrare och fattiga är effektivt utestängda. Dock har ölpriserna sänkts något på sistone, så det har åtminstone blivit billigare att dränka sina sorger på någon krog där slipstväng inte råder.

5. Tvångsförflyttning och vidgade klassklyftor.

Under 80-talet omvandlades inte bara stadens offentliga rum utan också människornas boende. Ja, inte så att man gjorde något åt bostadsbristen, den förblev oförändrat hög. Det som hände var istället att hyrorna chockhöjdes, lägenheter lyxsanerades och kommunalt ägda bostadsrätter gjordes om till bostadsrätter.

Vi ser idag följderna av detta: antalet vräkningar har ökat dramatiskt, ungefär hälften av lönen (om man har någon) går till hyran och många sitter fast i en skuldfälla som de lurats in i och inte kan ta sig ur.

Effekterna kvarstår även om luften gått ur fastighetsmarknaden. Vi vet vilka som får betala. Samma spekulanter som igår spelade med fastigheter spelar i dag på valutamarknaden - med samma pengar.

6. Anstiftan till stöld, grov skadegörelse samt vårdslöst förfarande med offentliga medel.

Om det fanns någon tanke bakom Stockholms omstrukturering annat än att maximera den egna vinsten på andras bekostnad, så var det att förvandla Stockholm till "world command city" - ett maktcentra i världsklass. Maktkoncentrationen till Stockholm har en lång historia i Sverige, och under 80-talet, med dess kontors-, konferenscentra och lyxhotellsbyggande och den parallella utlokaliseringen av industrin, fullföljdes denna tradition. Besluten ska fattas i Stockholm och arbetet utföras i Katrinchohm eller Finspång.

Omstruktureringen fick tack vare denna världsstadsdröm en ny dimension: de sex stockholmsbaserade multinationella företagen kunde i den kapitalistiska euforin väsentligt utöka sin makt och sina investeringar utanför Sveriges gränser.

Att många av de ståtliga, nybyggda kontoren gapar tomma idag, t ex i den sk Arlandakorridoren, är inte bara en fråga om en ohygglig massa pengar, som direktörerna själva knappast lär betala. Det handlar också om storhetsvansinne.

7. Försök till lösning av sociala problem med polisiärt våld.

8. Medveten militarisering av polismakten.

Att lösa sociala problem med polisiärt våld hör egentligen hemma i totalitära stater. Nu verkar emellertid även svenska politiker överge försöken att integrera "missanpassade" och motsträviga i folkhemmet, för att istället bemöta den inre oron och fattigdomen med polisiärt våld. Därför är det fullkomligt logiskt att polisen i den sönderfallande välfärdens land ges utökade befogenheter, effektivare vapen och högre löner.

Husockupanter i Sverige har, trots den svenska husockupationsrörelsens relativa fredlighet, sedan några år tillbaka utgjort ett av målen för en alltmer självständig polismakt. Sedan 1986 har de kommunala bostadsbolagen haft en stående order hos polisen att omedelbart storma ockuperade hus. Både politiker och polis har konsekvent vägrat att förhandla med husockupanter, försökt definiera husockupationer som en rent militär fråga och inte erkänt den politiska karaktären. Dessutom förpliktigar EG-anpassningen och det västeuropeiska polissamarbetet (TREVI) till snabb avhysning av husockupanter, med det mått av våld som krävs.

Lila

SVART

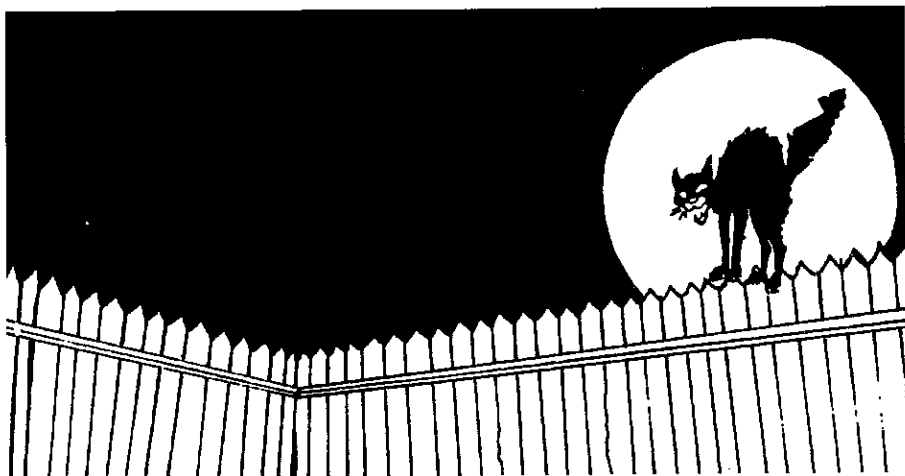

Fullspäckad
Aktivist-handbok om
Handling,
Organisering och
Motstånd.

192 sidor för endast
70 bupp, insättes på
pg: 1 15 69 - 1,
Skaraborgarna.

DUST

WHAT TIME IS IT?

ISSN - 1101 - 2897